

Anno 1987

**Uz Minsteri ar trim munsturiem – Nu sveiki atkal Minsterē! –
Mēs braucam uz Latviju! – Pēcminsteres periods – No Kurzemes
bērniņš biju – Ar “Smilšu Torni” Pertā – Manā vēstulīkastē –
Nedaudz vārdos – Es caur savu objektīvu ņemu dabu –
beigtu, dzīvu...**

Siliņu pāris Carnikavas Gaujmalā 1987. gada vasarā, pirmo reizi pēc ilgajiem trimdas gadiem
apmeklējot Latviju... No kr. – I. Siliņa, S. Bajāra, U. Siliņš un L. Kalniņš.
Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

UZ MINISTERI AR TRIM MUNSTURIEM

1987. ir smags gads. Pirmkārt – SLT ir uzaicināts piedalīties PBLA (J. Muchka un viņa komandas) rīkotajās Dziesmu dienās ar Anšlava Eglīša gabaliem *Jolanta Durbe* un *Māris un Baiba*. Man jāraksta un jāuzved *Tu esi Ministerē, mans draugs II*.

Pēc Dziesmu dienām mēs, grupa Austrālijas latviešu, esam nolēmuši braukt uz Latviju. Tur sāk pūst jauni vēji. Es neesmu stāvējis uz savas dzimtās zemes 43 gadus! Tas būs pārdzīvojums.

Tas vēl nav viss. Kultūras dienu rīcības komiteja Sidnejā ir pieņēmusi manu *No Kurzemes bērniņš biju* par KD lugu. Hip-hip-urrā!

Ed. Silkalns par mūsu viesizrādēm Melburnā, 1987. gadā:

Ar divām A. Eglīša komēdijām “Māri un Baibu” un “Jolantu Durbi” PBLA Dziesmu dienās Ministerē svētku publikai parādīsies Sidnejas latviešu teātris, kam laba slava nevien Austrālijas, bet jau visas brīvās pasaules latviešos.

“Māris un Baiba” bijis SLT repertuārā ilgāk par gadu. Kad pērnā gada sākumā sidnejieši inscinējumu atveda viesizrādē uz Melburnu, tas vizuāloja kā labi slīpēts dārgakmens. Labākie teātra spēki – Kārlis Gulbergs un Lija Veikina – divas stundas ilgajā spēlē ielika tik plašu un izteismīgu skatuviskā izteiksmes parādī, ka jārunā par gluži profesionāla līmeņa sniegumu. Iejūsmināja rūpīgi izstrādātā saspēle, labi pārdomāta kustību un žestu choreografija, it īpaši Gulberga prasme (tāpat kā balet-dejotājiem) likt lietā kā svarīgu izteiksmes līdzekli savu ķermeni.

Veikums bija A. Eglīša asprātīgā teksta – ar komisko un druscīt melancholisko elementu teicamu līdzsvarojumu – caurcaurim cienīgs. Dziesmu dienu apmeklētājiem gribas ieteikt “Māra un Baibas” izrādi nepalaist secen nekādā ziņā.

Ar gluži tādu pašu jūsmu nevar izteikties par SLT jaunāko inscinējumu “Jolantu Durbi”, ko Melburnas publika stāvgrūdām pilnā zālē iepazīna (nupat) 8. martā.

Vairāk nekā 3 stundu izrādi sniedza 6 tēlotāji. Visvairāk prieka šoreiz sagādāja blāurīgais, robustais, labi izturētais pazīstamā Ulža Siliņa atveidotais profesors Kubulnieks, interesants, īpatnējs.

Gan, kaut mazliet par izsmalcinātu, bija arhitekta Filipa Rīta tēls, paša režisora

Kārļa Gulberga veidojumā.

Itin pieņemami, ja arī skatuves pieredzes trūkuma dēļ necik krāsaini, bija abi jaunie – Amanda Zvirbule (Hope) un Eriks Lucis (Argods Rīts). Iestudējuma galvenā kļūda bija daudzējādā ziņā slavējamā un daudzām citām komiskām un raksturlomām piemērotā Jura Zemīša ielikšana Mintauta Durbes lomā.

Zemītis pavisam neprata iejusties savas valdonīgās noteicējas sievas Jolantas pakļāvīgā, izdancināmā vīra lomā. Bet sieva, kā faktiskā ģimenes galva, kamēr vīrs maziņš un melns, taču ir visu citu komisko elementu izraisītājs moments Eglīša darbā.

Zemītis spēlēja gandrīz ar tādu pašu sevis apliecināšanu kā viņa skatuves sieva; kontrasta tur nebija nekāda. Arī ķermeniski viņš īpaši neatšķīrās no savas skatuves sievas, būdams itin plecīgs un apaļīgs, tā kā pavisam nepiemēroti šķita Kubulnieka viņam 6. ainā teiktie vārdi: “Tev, Mintaut, resnuma briesmas nedraud. Taisni otrādi, tev šur tur derētu pielikt pa mārciņai, lai tu izskatītos cienīgāks un svarīgāks.”

Tēlojumā bez tam nebija nekādu iezīmju, kas ļautu notice, ka Mintauts ir zinātnieks. Trūcīga bija arī Mintauta saspēle ar Jolantu, tā kā pat Lija Veikina nespēja parādīt savu lielo varēšanu.

Labākais, ko Gulbergs līdz Dziesmu dienām varētu iesākt, būtu apmainīties lomām ar Zemīti. Kaut, godīgi sakot, Zemītim “Jolantā Durbē” piemērotas lomas nav, viņš mazāku “skādi” nodarītu kā Filips Rīts, kamēr Gulbergs, pat kā tiešais pretspēlētājs Veikina, vareni celtu visa inscinējuma kvalitāti un pietuvinātu to “Māra un Baibas” spožumam.

Tiem, kas Sidnejas teātri jau tagad garīgi gatavojas skatīt Minsteres Dziesmu dienās, tā tad var teikt, ka “Māris un Baiba” ir lielisks uzvedums, kamēr “Jolanta Durbe” ir, tā sakot, tapšanas stadijā. Gribētos ticēt, ka līdz augustam godam saposta, safrizēta, manikīrēta un nopolēta būs arī “Jolanta Durbe”.

Protams, ka tiek rībinātas propogandas bungas. Kur nu šinīs dienās bez reklāmas! A. Dunājs (A. Zariņš) par mums AL cita starpā raksta:

Anšlavs Eglītis ir mūsu Toms Stopards (angļu drāmatīķis). Viņa valoda dzirkstīt dzirkstī, pārbagāta jokiem, rotaļībām, attapībām un bagātu vārdu krājumam.

(...) Komēdijā iesaistītas 5 personas: Jolanta Durbe (L. Veikina), zinātniece, Latvijā precējusies ar profesoru Jāzepu Kubulnieku, bet pēc 8 mēnešiem aizbēgusi ar profesora asistentu Mintautu Durbi (J. Zemīti). No Vācijas viņi emigrējuši uz ASV, dzīvo Kalifornijā, kur Mintauts ir universitātes lektors un Jolanta gatavo doktores darbu.

Autors Jolantu veidojis īpatnēju, daudzplākšņainu, bet ne daudzkrāsainu, vienkāršu, nevīžīgu ārieni. Ja toreiz, kad lasījām A. Eglīša romānu “Malachita dievs” (1961), Jolanta patika ar neparasto vīrišķību un sievišķīgu īpašību trūkumu, par ko smējāmies, tad tagad, kad feminīnistu kustība jau piedzīvo atplūdus, Jolanta liekas

it cilvēciska.

Mintauts Durbe ir sievišķīgs vīrietis, (...) apkopj māju, mazgā veļu un ar sevišķu prieku gatavo ēdienus. Ciena viduvējību, jo, kā pats saka, viduvējībai esot kvalitātes: nosvērtība, mērenība un vienmēr saulains garstāvoklis.

Pēkšņi abu dzīvē ienāk arhitekts Filips Rīts (K. Gulbergs). Kaut Jolantai šis cilvēks "krīt uz nerviem", tai par viņu tomēr jādomā, jo komēdijas norisē sanāk tā, ka it kā abi būtu aizlaidušies uz Meksiku.

Sadzīvi vēl vairāk sarežģīt Jolantas pirmā vīra, prof Kubulnieka (U. Siliņš) negaidītā ierašanās. Profesors ir "plātīzers", tarkšķis (...), kura idejas ir nezinātniskas un definīcijas neprecīzas, bet Mintautam nav dūšas viņu aiztriekt ratā.

Durbes mājas pagrabā ievācas Filipa Rīta dēls Argods Rīts (E. Lucis), tēlnieks abstraktā gaumē un līdz ar viņu komēdijas norisē parādās diezgam glīta un jauna meitene Hope (A. Zvirbule).

Parasti izrādēs ēšanas skati nav iecienīti, un režisori no tiem vairās. Ne tā A. Eglītis. "Omarī kundzē" ir famozais skābu kāpostu un pašceptās rupmaizes ēšanas skats. Arī "Jolantā Durbē" 3. cēliena 1. skata daļu aizņem Kubulnieka mielošanās aina, ko U. Siliņš veic rotaļādamies un pārvērš īsteni komiskā situācijā. Izēdēja gardēdībā, gremodams lieliem kumosiem un runādams pilnu muti, viņš smīdina skatītājus nevien ar baudu pilno ēšanu, bet arī ar A. Eglīša tekstu (gandrīz monologu).

Latviskā ieraža – ēdot piedzert tēju – Siliņam palīdzēja nevien sakožlāt, bet arī skaidri izteikt teksta tirādes.

(Te man ar gandarījumu jāpiezīmē, ka mēģinājumos par manām izdarībām reizēm smēja arī režisors.)

Visumā komēdijas personas ir apmāti īpatņi, kuru domu pasaulē grūti iekļūt, tādēļ "Jolantas Durbes" izrādēs SLT ansamblim bija grūts rieksts. (...)

L. Veikina parādīja neparastu, komiskā atturībā veidotu tēlu, ko godam spēj pievienot savu tēloto lomu galerijai.

J. Zemīša iesaistei SLT ansamblī esot bijis gluži frivols iemesls. Tā kā "Jolantu Durbi" izrādīs arī PBLA Dziesmu dienās 1987. g. Minsterē, tad Eiropas skatītāji vēloties vienā izrādē kopā redzēt Uldi Siliņu un Juri Zemīti, tāpat kā iepriekšējos svētkos. (...)

Zemītis, būdams prom no SLT ansambļa ilgu gadu, un piedaloties Austrālijas Latviešu teātra izrādēs Melburnā, vairs īsti neiekļaujas sidnejiešu spēles stilā. Par labu nenāca arī tas, ka Juris varēja piedalīties tikai pusē mēģinājumā. (...)

K. Gulberga tēlotā Filipa loma ir sparodiska. Kaut nelielu, tomēr nozīmīgu tēlu veidot, tai pašā laikā veicot režisora darbu, prasa lielu piepūli. Tas neļauj it kā pašam iziet no sevis, patverties aizkulisēs un pavērot attieksmes ar pretspēlētāju. (...)

Gulberga iestudētajās izrādēs nav nepārdomātu un nepamatotu vietu, taču ar vienu ģenerālmēģinājumu nekādu sīkdaļu noslīpēšanu neviens teātris nespēj veikt.

Komēdijas dominētājs tēls nenoliedzami bija U. Siliņa profesors Jāzeps Kubulnieks – ar stāvu, valodu, smiekliem, mimiku. Parafrazējot lugas tekstu, varētu sacīt,

ka "īsts liels aktieris notīra nezināšanas rūsu un aizspriedumu sārņus no lugas tēla un paceļ spožā patiesības gaismā."

Patīkami pārsteidza E. Luča tēlnieks Argods Rīts. (...) Ja režisoriem būtu pacietība un Erikam teātra mīlestība, SLT varētu iegūt jaunu, īpatnēju aktieri. (...)

Amanda Zirbule, tēlodama sava vecuma padsmiņnieci Hopi – Ievu, jutās kā zivs ūdenī. Hope ir lugas vienīgais "normālais" tēls, kaut viņa saka, ka patīkot nenormāli cilvēki.

Dž. Krīva dekorācijas veidoja dažādu gaišu krāsu plāksnes, kas ātri pārmaināmas tumšajos starpbrīžos un viegli pārvadājamās. (...) (Zariņš A. Jolanta Durbe. AL, 1987. g. oktobri)

Paralēli mēģinām *Tu esi Minsterē, mans draugs*. Tas sastāv no veciem, uzsildītiem materiāliem, bet ir arī šis tas jauns. Visumā es ar materiālu esmu apmierināts.

Mēs ar Liju vadām režiju. Viss uzveduma smagums balstās uz mums abiem un Juri. Gulbergs ir labs aktieris, bet ne ideāls *Kaleidoskopa* materiāls. Man faktiski ar viņu bija lielas grūtības skečā *Pasta kantorī*. Es nepratu no viņa dabūt ārā to, ko gribēju. Kad viņš man mēģinājumā pateica: *Es citādi nevaru*, man palika mute vaļā. Tas, ka Čārlis saka, ka viņš kaut ko nevar, ir kas nedzirdēts un neiedomājams. Gulbergs – SLT guru! Tāda vārda kā *nevarēt* mūsu leksikonā vispār nav. Var jau būt, ka viņš neturēja uzvedumu par sevis cienīgu un bija gatavs pielikt tikai minimālas pūles.

Mēģinājumos Čārlis dzīvoja *no sufliera*, jeb kā mēs sakām, *uz sufliera* un izrādē negribēja valkāt balaklāvu, acīmredzot, lai labāk varētu dzirdēt suflieri. Bet izrādē mums suflieris nebija paredzēts, un es uzstājos, ka galvas segai jābūt. Minsterē ainas vidū Čārlis pēkšņi piemirsa tekstu. Uz mani caur balaklavas caurumiem blenž divas izmisušas acis. Tā laikam bija vienīgā reize, kad man viņa bija žēl.

Saturs ir tāds: pie pasta ierēdņa ierodas terorists balaklavā ar lielu aploksni rokās, adresēta Lielajam Mišam, biedram G. Kremlī. Tālākā sarunu gaitā atklājas, ka aploksnē ir eksplozīvā plastika ar detonatoru, kas atrodas tur, kur izrakstīts *atvērt šo galu pa priekšu*.

Pastnieks prasa vai viņš grib sūtīt pa gaisa pastu, lēno pastu, kombinēto zemes un gaisa pastu, apdrošinātu, ierakstītu vai ar ekspresi?

– *Pa gaisa pastu!*

– *Sešas markas un 50 feniņi.*

Terorists saka, ka viņam kabatā ir tikai 2 markas un ka vēstule ir dzīvības un nāves jautājums, sveiciens uz Oktobra revolūcijas svētkiem, kas jānosūta jau šodien.

Pastnieks norāda, ka tagad ir augusts, tātad laika vēl diezgan, piemētot, ka bumbas sūtīt pa pastu ir pret noteikumiem. Terorists pieprasa, lai pastnieks nolasa aizliegto mantu sarakstu.

– *Labi. Nedrīkst sūtīt ēdamvielas, narkotiku, pornogrāfiju, šaujamieročus, čūskas, vārdes un kanārijputniņus...*

– *Bet bumbas nav minētas?*

– *Nē, minētas nav.*

Brīnīšķīgi! saka terorists, cik maksā lēnais pasts?

Pastnieks: *2 markas un 50 feniņi.*

Vēl arvien nepietiek naudas. Vai ierēdnis varētu dot kādu padomu?

Pastnieks: *Jūs sūtat bumbas regulāri?*

– *Katru dienu*

– *Tādā gadījumā jūs varat pieprasīt speciālu likmi jeb atlaidi. Izpildiet anketu!*

– *Cik ilgi jāgaida uz atbildi?*

– *No pieprasījuma līdz noraidījumam seši mēneši.*

Terorists ir pieveikts. Labi, sūtīs tikai pa lēno pastu. Pastnieks ir uzlīmējis markas un grib tās apzīmogat.

– *NEŠTEMPELĒJIET!* Jūs esat uzlīmējis markas nepareizā galā!

– *Tiešām? Es esmu strādājis pastā 30 gadus, un jūs, ienācis no ielas, man uzdrošināties teikt, ka tās uzlīmētas nepareizā galā?*

– *Bet tai galā ir detonātors!*

– *Man ir galīgi vienalga, kur ir jūsu detonātors, es štempelēju tur, kur ir pastmarkas*

– *Markas ir jāapštempelē, lai tās nevar lietot vēlreiz.*

– *Viņš nelietos. Es galvoju.*

– *Jā? Tā visi saka. Jums te nav darīšana ar iesācēju.*

Pastnieks uzsit ar štempeli. Sprādziens. Tumsa.

Finita la comedia!

NU SVEIKI ATKAL MINSTERĒ!

Minsterē ir atkal, pēc kārtas trešās, Pasaules brīvo latviešu Dziesmu dienas un Kultūras svētki. Atradu tīmeklī Annas Muchkas piezīmes.

Bija tā itkā mēs ar tēvu būtu samainījušies lomām, raksta Anna, kas tai laikā dzīvo Hamburgā, jo tēvs bija pensijā, un viņam vairāk iznāca nodarboties ar rīkošanu, bet es strādāju, tādēļ varēju tikai dot ieteikumus un komandas. Nauda svētkiem tika nopelnīta ar alu, suvenīriem, ieejas biļetēm, un nopelnīts tika tiešām labi.

Arī atsaucība no vietējiem iedzīvotājiem bijusi īpaša. Taksometriem uz aizmugures loga stikliem uzraksti: *Taksometri sveic latviešus Minsterē.* Uz veselu nedēļu pilsēta bija kļuvusi latviska: pilsētas skatlogos Latvijas karodziņi un Latvijas simbolika, ielas greznotas ar Latvijas karogiem. Bet kā izvietot ielās daudzus karogus? Rīkotāji staigājuši no mājas uz māju un lūguši atļauju uzvilkt mastos Latvijas karogu. Visas iestādes un biroji bijuši ar mieru, izņemot cietumu, kas arī bijis pa ceļam.

Lai arī Latvijas karogi sūtīti uz Mīnsteri no visas pasaules, to ir bijis par maz. Tad sameklēts kāds karogu darinātājs, kam bijusi grāmata no 1930. gadiem ar dažādiem Latvijas karogu attēliem un ģērboņa variantiem. Bijusi arī *recepte*, kā sajaukt Latvijas karogam pareizo krāsu. Tās nosaukums, tulkojot no vācu valodas, saucas

latviešu sarkanā (!!!) (Mans Dievs, ko par to būtu sacījuši, ja vien būtu zinājuši, mūsu urrā-patrioti!)

Anna uzskata, ka viņai svētku rīkošanas laiks bijis dziļi emocionāls, ko izraisījusi kopējā atmosfēra. Svētki viņai devuši arī gandarījumu, jo pierādījies, ka tie var būt ekonomiski ienesīgi. Ieņēmumi sastādījuši prāvu naudas summu, ko saņēmusi Minsteres latviešu ģimnāzija.

SIDNEJAS LATVIEŠU TEĀTRNIEKI AUJ KĀJAS.

Ar tādu virsrakstu, Dziesmu dienām tuvojoties, par mums avīzē parādās vēl viens A. Zariņa raksts:

Kādreiz viens un tas pats attālums, skatīts no pretējām pusēm, liekas atšķirīgs. Piemēram no Austrālijas līdz Eiropai var aizlidot 21 stundā, bet no Eiropas uz piekto kontinentu jālido baigi ilgi, gandrīz veselu dienu un nakti. Ka tāda vērtēšana eksistē, to apliecina tas, ka Austrālijā satiekam pa retam Eiropas latvietim, bet desmitiem Austrālijas latviešu ierodas parastos un simtiem lielajos Dziesmu svētkos Gotlandē un Minsterē. Arī šogad augustā uz Minsteri auj kājas vismaz pāris simti latviešu no Sidnejas un pārējās Austrālijas, Saules Jostas ansablī vien dejos un dziedās pussimts jauniešu.

Otra organizēta vienība būs SLT. Tas Minsterē svētku dalībniekus iepriecinās ar divām A. Eglīša komēdijām un U. Siliņa “Tu esi Minsterē mans draugs.”

(...) Visi SLT aktieri ir darba ļaudis, ne pensionāri, kuriem nav laika kur likt. U. Siliņš ir valsts telefona pārvaldes liela iecirkņa vadītājs, K. Gulbergs – preču nama nodaļas vadītājs, L. Veikina – zobu tehniķe, J. Zemītis – starptautiskās lauksaimniecības mašīnu firmas grāmatvedis, E. Lucis – datora firmas inženieris, A. Zvirbule – tieslietu studente. Vienīgi dekorātors Dž. Krīvs vada pats savu nelielu reklāmas biroju.

Kaut gan SLT ar A. Eglīša komēdijām apbraukājis visas Austrālijas latviešu apmetnes, ieskaitot 4000 km attālo Pertu, joprojām notiek pieslīpēšanas mēģinājumi (...) Tērpus un daļu dekorāciju pārsūtīs uz Vāciju ar lidmašīnu. Visu pārējo gatavos Minsterē, tādēļ dekorātors Dž. Krīvs un aktieris J. Zemītis uz Vāciju jau dosies 23. jūlijā.

Pārējie ansambļa dalībnieki sekos nedēļu vēlāk. SKT ansambļa izturību papildus pārbaudīja Austrālijas latviešu 27. Teātru festivāls, kas jūnija sākumā risinājās tālajā Pertā. (...) Tādejādi “Tu esi Minsterē, mans draugs” mēģinājumi varēja atsākties tikai jūnija vidū. Jāpiebilst, ka teātris turnejās nevar atļauties ņemt līdzi suflieri, tādēļ tekstiem jābūt galvās kā profesionālu aktieru gadījumā.

Vairāk rūpes sagādā vācu valoda. Ar lokanāko mēli esot un līdz ar to dolmičera lomu soloties uzņemt J. Zemītis, bet Lijai, Kārlim un Uldim, kas Vāciju atstāja pirms 40 gadiem kā zaļi jaunieši, valoda izkūpējusi.

(...) SLT palīdzīgu roku Minsterē apsolījis arī bijušais teātra valdes loceklis un

**PASAULES BRĪVO LATVIEŠU
DZIESMU DIENAS
UN KULTŪRAS SVĒTKI**

MINSTERĒ, VĀCIJĀ 1987. gadā no 2. VIII līdz 9. VIII

Pasaules brīvo latviešu dziesmu dienas programmas priekšējais vāks.

pašreizējais Sidnejas latviešu biedrības priekšnieks Alfreds Siļķēns. Mēs, mājās palicēji, ar savu teātri būsīm kopā garīgi.

Braucam speciālā autobusā no lidlauka uz Minsteri, mazliet noguruši, bet pacilāti. Citi plāpā, citi snaūž vai skatās garām slīdošās dabas ainavās. Neatceros, vai busā bijām tikai *austrālieši*. Jociģi, ka ceļojums uz Latviju daudz ko no Minsteres dziesmu dienām un kultūras svētkiem ir izslaucījis no atmiņas.

Beidzot esam klāt karogotajā Minsterē. Viena no pirmajām, ko es satieku no administratīvā personāla, ir Gundega Muchka. Es labi pazīstu Gundegu, bet, nezin kāpēc, es viņu nosaucu par Annu! Dieviņ baltais, es atvainojos un atvainojos. Nē, nē, tas jau neesot nekas... Bet es redzu no sejas, ka ir gan kas. Viņa jau tā ir jaunākās māsas Annas ēnā, un nu viņai pat vairs sava vārda nav.

Aizeju apsveicināties ar Muchka Jāni, Annu. Visi nevaļīgi, daudz pļurkstēt nav laika. Dziesmu dienas ir sākušās!

Svētku Vadonī ir Andreja Eglīša pants:

Pasaules brīvo latviešu dziesmu dienas programmas aizmugurējais vāks.

*Skatos Dziesmu bībelē
 Dziesmu dziesmas šķirstot –
 Kā no jauna piedzimstot,
 Mūžam nenomirstot.
 Te ir mūsu tēvs, māmiņa
 Dziesmām, mūžiem pāri
 Pavada tie dziedot mūs,
 Mīļu acu pāri,
 Šķirsim Dziesmu bībeli,
 Dziedāsim. Kur mala?
 Te nav dziesmām sākuma,
 Te nav dziesmām gala.
 Te ir mūsu Latvija –
 Dzirdu viņu dziedot;
 Redzu Dziesmu bībelē.
 Tā kā ievu ziedot.*

Arī mēs, es-el-tējieši, esam *Vadonī*. Īss apraksts par SLT, kopā ar mūsu grupas

Pirms svētku gājiena. No kr. – A. Zvirbule, neatpazīta, M. Rozīte, U. Siliņš.
Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

fotogrāfiju.

Svētki ir vesels teātru *šmorgāsbords*. Bez mums vēl piedalās Stokholmas latviešu teātris ar diviem uzvedumiem: Jura Rozīša sacerējumu pēc A. Brigaderes lugas *Lolitas Brīnumputns* un A. Alunāna *Seši mazi bundzenieki*. Sanfrancisko Mazais teātris viesojas ar I. Žamiaka traģikomēdiju *Hamilkara kungs*, Austrālijas *Saules Josta* ir atvedusi *Čāpiņu Jāņa precības*, A. Graša latviešu folkloras un etnografijas daudzinājums *Raibie cimdi*.

Tautas dejniekiem vēl ir savs lieluzvedums. Apvienoto kora koncertu vada diriģenti no 5 patvēruma zemēm – M. Opeskins (Vācija), A. Purvs (Kanāda), Z. Āboliņš (Anglija), I. Mežraups (ASV) un G. Rulle (Zviedrija). Kur vēl solistu koncerti, klavieru koncerti, vijoles koncerti, ērģeļu koncerti, *Piecīšu* koncerti.

Piemēram, svētdien, 2. augustā: no 12–14.00 *Satikšanās pils parkā* ar priekšnesumiem, atspirdzinājumiem, uzkodām, parka apskati.

(Es satieku sievu un meitu, kas nupat ieradušās no Londonas, kur mana atvase strādā. Abas brauks man līdz uz Latviju.)

Tad atklāšanas akts, koncerts un, protams, neiztrūkstošās runas. Bet bija vēl kāds notikums, kas padarīja šo aktu par sevišķu un neaizmirstamu: mūs iepazīstina ar no PSRS izraidīto Rolandu Silaraupu. Mēs viņu sveicam ar ilgiem aplausiem.

Rolands bija uzdrošinājies parādīt iekārtai zobus un brīnumainā kārtā palaists brīvībā ar veselu ādu. Mēs zinājām, ka divdesmit divus gadus vecais Rolands

bija viens no ziedu licējiem 14. jūnija demonstrācijā pie Brīvības pieminekļa. Bet viņam bija arī citi grēki: viņu apvainoja pretpadomju darbībā un sodīja ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem un ar nometinājumu uz 2 gadiem. Bet lai saka vēl, ka nēnotiek brīnumi – šodien viņš bija Minsterē!

Turpmāk Rolands bija ļoti populāra persona un tika lūgts viesoties arī citos kontinentos.

Nākamā gadā Silaraups bija uzaicināts braukt uz Austrālijas latviešu Vasaras vidusskolu. Atbrauca arī un stāstīja mums par savām gaitām cietumā, bet ļoti vispārēji; ka latviešu inteliģence ir komunistiski noskaņota utt. Ar jauniešiem viņam bija labs kontakts, un tie viņā klausījās ar interesi. Ar mani viņš izvairījās dziļākās sarunās iesaisties.

Kad Latvija atguva patstāvību, Rolands no politiskā apvāršņa pazuda, mājās vairs neatgriezās, bet turpināja dzīvot Amerikā.

Plkst. 15.00 svinīgs, karogots gājiens uz Doma baznīcu. Dievkalpojums. Vakarā ejam uz *Čāpiņu Jāņa precībām*. Un tā dienu pēc dienas, no sarīkojuma uz sarīkojumu.

Piemēra pēc apstāsimies pie trešdienas.

11.00 – *Jolanta Durbe*

15.30 – I. Pētersones un P. Berkolda koncerts

15.30 – *Ķelnes prāģeri*

19.00 – A. Kalniņa operas *Salinieki* koncerts. Solisti, Nirnbergas simfoniskais orķestris. Diriģents A. Jansons.

22.00 – *Tu esi Minsterē, mans draugs*.

Divas izrādes vienā dienā. Nospēlējam *Durbi* bez kļūmēm. Skatītāji neskopojas ar smiekliem, aplausiem un atzinīgiem vārdiem.

Par *Durbi* J. Andrups laikrakstā *Brīvā Latvija* cita starpā raksta:

RAKSTURU KOMĒDIJA AR ATJAUTĪGIEM DIALOGIEM.

Sidnejas latviešu teātra atveidojumā Jolanta Durbe gūst atsaucību.

(...) Divi galvenie lugas tēli ir vēsturniece Jolanta Durbe un viņas pirmais vīrs, profesors Jāzeps Kubulnieks. Jolanta Kubulnieku ir pametusi pirms 15 gadiem, bet atstātais vīrs negaidot atgriežas, un tas iztaisa lugas konfliktu.

(...) L. Veikina nopietno vēsturnieci notēloja ar zināmu skarbumu un nevērību pret sievas pienākumiem. (...)

U. Siliņš Jāzepa Kubulnieka lomā (...) ar savu dižo augumu un pasvītrotu pašapziņu tēlojumā piepilda visu skatuvi, kļūdams gandrīz par galveno personu, kā to

Pirms stokholmiešu izrādes. No kr. – Bergholca meitenes, U. Siliņš, M. Gross, K. Bergholca.
Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

autors arī rādījis, tāpēc komēdijai tikpat labi varēja likt virsrakstu Jāzeps Kubulnieks.

Mintauts Durbe pirmā vīra atgriešanos panes ar lielu lēnprātību, ko Juris Zemītis ļoti labi izcēla.

Situāciju kļūst sarežģīta, kad dzīvoklī parādās Mintauta draugs, arhitekts Filips Rīts (K. Gulbergs), kuram patīk galanti koķetēt ar Jolantu un viņai izpatikt. (...)

Ar šīm četrām personām komēdijai pilnīgi pietiktu, un 9 ainu vietā tā varētu beigties par 2–3 ainām ātrāk. Tā iegūdamā lielāku koncentrāciju.

Taču laikmeta gaisotnes un Kalifornijas vides izgaismošanai autors komēdijā ietilpinājis arī divus jaunās paaudzes pārstāvjus: abstraktās tēlniecības piekopēju Argodu Rītu (E. Lucis) un viņam pazīstamo meiteni Hopi (A. Zvirbuli) (...) Argods ar abstraktās mākslas apsēstību, tāpat Hope ar savu vieglprātību un vīriešu izmantošanu ir laikmetam raksturīgi, taču galvenajam konfliktam nav vajadzīgi. (...)

Vienkāršas un gaumīgas divu moderni iekārtotu telpu dekorācijas bija devis Dž. Krīvs.

Rež. K. Gulbergs komēdiju ieveidojis kāpināti straujā darbībā, tā palīdzot tikt pāri divām gausākām beigu ainām. Plašā skatītāju saime savu atsaucību ansamblim apliecināja ar ilgu sumināšanu.

Vispamatīgāko izvērtējumu deva Ralfs Augstroze *Laikā*.

Trīs Ģirta Akmeņa lomas tēlotāji. No kr. – M. Gross (Stokholma), U. Siliņš (Sidneja) un J. Freijs (Toronto). Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

Modernā latviešu teātrī ārpus Latvijas bieži sastopamies ar samērā labā kvalitātē iestudētām lugām, kuras izpilda galvenokārt amatieru aktieri.

Latviešu mūzikālajā teātrī piedzīvojām jau augstāku kvalitāti, jo tajā, kādu bieži organizē Andrejs Jansons, redzam profesionālus un pusprofesionālus aktierus un mūziķus.

Man, šo rindiņu rakstītājam, (profesionālam režisoram amerikāņu televīzijā) bija ļoti patīkams pārsteigums, kad gadījās pirmā sastapšanās ar Sidnejas latviešu teātri PBLA dziesmu dienās Minsterē, kur grupa uzveda A. Eglīša “Jolanta Durbe”, lugai viegli pamatojoties uz grāmatu “Malachita Dievs”. (...)

Teātra grupā piedalās (uzskaitīti veco buku vārdi) un jaunie talanti A. Zvirbule un E. Lucis, vērtīgi pielikumi šai jau augsti talantīgai vienībai. (...)

Cik Stokholmas latv. teātra izrādē “Brīnumputns” bija krāšņa ar savām skatuves dekorācijām, tik “Jolantā” bija tik tikko pietiekoši stilizēti simboli, lai nevajadzētu par daudz nodarbināt iedomspēju, mēģinot saprast, kur katrs cēliens notiek. Toties tēlojumu krāšņums atvietoja skatuves plikumu.

Šīs izrādes īstie dimanti bija atrodamī aktieros: Siliņā (Kubulnieks), kurš likās kā krustojums starp amerikāņu aktieriem – Valteru Matauu un Melu Bruksu un Gulbergā (Rīts), kurš arī režisēja šo lugu. (Es pieņemu, personīgi redzot šos aktierus pirmo reizi mūžā, ka viņu tēlojumu kvalitāte ir tikpat augstā līmenī, ja ne augstāka,

citās viņu izpildītās luguš)

Siliņa Kubulnieks bija tik brīnišķīgi bezkaunīgs, skaļš, uzmācīgs un ietiepīgs, ka viņa loma (tik draiskulīgs tips, kāds nekad nevarētu eksistēt) bija pilnīgi ticama un reāla, piepildot teātra lielāko mērķi – padarīt neticamo ticamu.

Turpretīm Gulberga loma nebija zīmēta tik krāšņām krāsām, taču gludenaiss un ērtais tēlojums arī padarīja viņu ļoti reālu. Pat tad, kad Gulbergam nebija ko teikt, paskatoties uz viņu, varēja redzēt aktieri, kurš dzīvo līdzīgai, nevis nemākulīgi gaida, kad būs nākošais teicamais.

Ja skatītāji tiešām iedziļinājās lugā, pieņemot, ka stāsts un lomas reprezentē īstu notikumu, tad šie divi aktieri šo realitāti “nesa” rūpīgi līdz pat lugas pēdējai elpai.

Veikina arī tēloja Jolantu reāli, bet lomas rakstura attīstībā, varbūt sakņojoties pašā scenārijā, sagādāja lielu neizpratni. Nekad netiek paskaidrots, kāpēc pirmās sešās ainās Jolanta vienmēr ir tik šausmīgā garastāvoklī. Protams, viņa ļoti cenšas starp bezgalīgiem traucējumiem pabeigt savu tēzi, bet Mintauts, kurš nenoliedzami viņu pazīst labāk kā jeb kurš cits, nekad nekomentē viņas pēkšņi “savādo” garastāvokli. Jolantas piepešā, radikālā rakstura pārvēršanās lugas beigās likās neskaidrs, nedefinēts notikums, kuram arī līdz pat lugas noslēgumam nerodas saprotams izskaidrojums.

Kamēr vēl runājam par lugas beigām, viss pēdējais epizods bija “grūti sagremojams”. Jolanta nebija aizceļojusi Rītam līdzīgu uz Meksiku, kā bija domāts, bet bija palikusi kādā motelī, kur bija nobeigusi savu tezi. Atgriežoties mājās pēc mistiskās pazušanas, Jolanta izskatījās kā no modes lapas izņemta, skaisti tērpusies kleitā (pirms pazušanas – skrandainās džinās) un lepni izkrāsojusies.

Šīs īpašības Jolanta kategoriski noliedza pirms savas aiziešanas, radikālā pārmaiņa nāca bez iemesla vai paskaidrojuma. Viņa arī atgriezies sāka mutiski, tā gandrīz arī fiziski nežēlīgi pērt uzpūtīgo profesoru, kura ļoti ietiepīgais, bet tomēr nevienam neapdraudošais raksturs būtu drīzāk pelnījis ignorējošus smieklus, ne neatlaidīgus belzienus.

Argoda un Hopes lomas tika ļoti veikli notēlotas, viņu savstarpējās attiecības tika skatītājiem skaidri reprezentētas kā ērtība, ne “romance”.

Tad bez kāda brīdinājuma vai paskaidrojuma jaunie pēdējā cēlienā ielidoja viens otra skavās un tāpat aizlidoja no skatuves, nekad vairs neatgriežoties. Vēl šobrīd galīgi nesaprotama aina.

Argods, starp citu, visvairāk izcēlās 5. ainas sarunā ar profesoru, kur bija gari, prasīgi teikumi un dialogi, pilni ar Eglīša asprātībām un humoru, bezklūdaini notēloti.

Hopes tēlojums, diemžēl, nebija pietiekami garš, ne lugas situācijās iesaistīts, lai varētu pārliecinoši komentēt aktrises tēlojumu vai lomu.

No paša lugas sākuma likās, ka Lucis varbūt mazliet forsē Argoda raksturu un īpašības un tās sevišķi nepārdzīvo, bet kad viņš dabūja drusiņi iesildīties lomā, Argods atplauka kā jauks tēls un tā turpināja līdz beigām. Ārgoda bohemiskā etiķa parādījās lomā labi. Dīvaini gan bija un samērā ironiski, kad Argoda studijā topošās skulptūras tika sarkastiski apzīmētas par pārāk nepieejami abstraktām un

Skats no *Jolantas Durbes*. No kr. – L. Veikina (Jolanta), U. Siliņš (Kubulnieks), J. Zemītis (Mintauts).
Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

*modernām, kad īstenībā šīs “skatuves mākslas” skulptūras, salīdzinot ar tām tra-
ki abstraktām kultūrām, kuras tiešām atrodas mums pazīstamos mākslas mūzejos,
izskatījās ļoti “vecmodīgas” un saprotamas.*

*Mintauts man likās it kā bez sevišķas izjūtas un gandrīz visu lugā notiekošo
uzņēma ar mērenu vienaldzību. Ņemot šo vērā, vai tā tiešām raksturojās Mintauts
scenārijā vai nē, paredzētais teksts Mintautam izklausījās kā lasīts, ne izjūsts. Ja
tiešām tāds ir Mintauts, tad aktieris Zemītis sasniedza savu mērķi.*

*6. ainā tomēr ir profesora Kubulnieka lielākais sasniegums sarunā ar Mintautu,
raksturojot viņu kā tādu, kurš nespēj aizstāvēt to, kas ir viņa, t.i. Jolantu.*

*Mintauts mutiski uzbrūk profesoram par izrunāšanos un apvainojumu, tā
pierādot, ka Zemītis labi spēj emocijas stingri realizēt lugas ietvaros. Bet lugā šīs
emocijas uzviļojums bija reta, patīkama oaze Mintauta neitralitātes jūrā. Ja tiešām
Mintauts ir tik vienaldzīgs, tad vajadzētu izgudrot kādu citu veidu šai izpaušmei,
lai viņa melnbaltais raksturs tik ļoti neatšķirtos no visu citu tik krāsainajām per-
sonībām, vai varētu kāds cits dalībnieks kaut kur lugā komentēt Mintauta sauso
raksturu, lai netiktu nepatiesi novērtēta Zemīša tēlotspēja.*

*Ir jāatzīst un šo rindu lasītājiem jāsaprot, ka iepriekšminētā kritika, izņemot
to par pēdējā cēliena samulsuma pilno ainu, ir samērā niecīga, skatoties uz lielo,
krāšņuma pilno lomu veidojumu un uz vispārējo aktieru profesionālismu. (Ko viņš
mums stāsta? Lai mēs pārrakstām Eglīša lugu?)*

Es tikai nožēloju, ka nebija iespējams apmeklēt otrās SLT izrādes un lugas, kuras notika dziesmu dienu laikā, lai varētu izveidot pilnīgāku ieskatu šīs teātra grupas spējās.

Es cenšos nekad neizlasīt grāmatu vai literāru darbu, no kura luga vai filma ir radīta, lai uzskatus varētu bazēt uz pirmajiem iespaidiem, tēlojuma spēkiem un kvalitātes, kā arī uz aktieru stāstītspēju situācijas (?), no kuras vairums audiences izrādi vēros un konstruēs savus uzskatus.

Ar lielu interesi ceru drīzumā atkal piedzīvot SLT teātra svaigos, augsta līmeņa uzvedumus. (Augstroze R. "Jolanta Durbe" Minsterē. Laiks.)

Sāksim ar prologu jautrajam sarīkojumam.

*Nu sveiki atkal Minsterē?
Nu kā tad iet? Kā sviežas?
Tad ir gan kopā varens bars,
Ka tīri galva griežas!
Sveiks, Kalniņ Džon!
No Ņujorkas, to pateikt var pēc šiltes,
Vai arī tik pēc biksēm vien,
Ka nāk no jenķij ciltes.*

*Nu paskaties, kas priekšā sēž!
Sveiks, Tālivaldi, Vera!
Šis folksletiņš no Minsteres,
Un šī no Hanoveras.*

*Sveiks, Rimjāņ' pār'!
Redz, neskatās. Diez, ko atkal plāno,
Meita dzīvo Kvebekā, bet paši iekš Torano.*

*Te saulē dedzos tautietis
No Saudi Arabijas,
Tam ārpusē stāv kamielis,
Pie sāniem sievas trijas.*

*Un viņam blakus gaučo stalts,
Sambrero, sudrabpiešos.
Ja sacīs, ka ar' letiņš ir,
Nudien, es dikti smiešos!
Kā vārdiņš bij? Pepito Šmits?
Redz, atbild gan, kad prasa,*

*Ak, tīrasinīgs latvijāns?
Un dzīvo Karakasā.*

*Tur londonietis Miķels sēž,
Un Freds no Singapūras,
Tur Bechšteters no Dānijas
Un Iev' no Eskilstūnas.*

*Džovanni nāk no Florences,
Multo, multo bene!
Un tā kā koala lācīši
Tup trīs no Kengurzemes.*

*Ja kāda melna tautiete
Jums tautas brunčos rādas,
Tad tā ir senā kurzemniec'
Un nāk no Trinidadas.*

*Bet nu laiks teikt: aufwiedersehen!
Lai jums labi klājas!
Zum Wohl!
Prosit!
Lebe hoch!
Jo drīz būs jābrauc mājās!*

Ar lieliem smiekliem publika saņēma skeču *Abrenes pils*, piedaloties Zemītim un Lijai (savā labākajā franču akcentā)

Juris:

Cienīti augsti godātie Latviešu tautas augstskolas "Abrene" līdzstrādnieki un mecenāti! Kā jau vairumam būs zināms, iepirkta Abrene atrodas pie Vīnnes ciema, 9 km no Šinonas un 12,000 km no Austrālijas vienā no Francijas slavenajiem vīna rajoniem. Tā tad ļoti centrālā vietā. Mēs jūs gribam īsumā informēt par tekošajiem notikumiem šajā jautājumā.

Lija:

*Kur plivin flag balt-sarkans- zils,
Tur stāv tas frišpirkts Abrens pils.
Un, ja kāds pras', es runā ko –
Ir Misjē Gras's sev pirc's "šato"*

Juris:

Tas, ko jūs dzirdējāt, ir jaunais Abrenes akcents. Pils cena ir tikai USD 400,000,

un šodien tie ir nabaga graši. Katrs tautietis var iegādāties gabaliņu no jaunās pils, nopērkot vienu vai vairākas pajas.

Lija:

*Un zin', kam pras'? Pras' šim un tai:
Tev jānopērk ir viena paij',
Ja non – mēs mīcīs kā pa māl',
Tai būšēn vajag kapitāl'!
O Misjē Gras', o olallā,
Man tukšpadsmī ir kabatā!
Es dos tev darb, es dos tev graud',
Bet nepras' tu no manīm naud'!
Un šīs sak': Ko? Tu nedot grib?
Tas ir viens našnal nodevīb'!
Tāds pils var visiem nākt par lab',
Ja netīk mūr's, tad skaties dab'!
Ir iekšpus, ārpus, akas grod'
Iekš ķēniņ' Lui period'.*

Juris:

Abrenes pils celta 16. gs, sabrukusi 18. gs, atjaunota 19. gs. Bez tās ir vēl 13 dažādas ēkas, kas ļoti uzskatāmi parādītas plānā, kura man nav.

Lija:

*Tai torņi trīs un desmit dur's,
Tur notiks seminārs un kurs'.
Tam apkārt kastaņkok'un krūm',
Un iekšā piecpadesmit rūm'.
Būs bibliotēk'un kartotēk'
Un visād' citād' vērtīg ēk'.*

Juris:

Būs pieietami arī dažāda veida saimnieciskie pasākumi. Piemēram, Latvijas zaļo varžu audzēšana patēriņam un eksportam. Iniciatoru grupa ir pārliecināta, ka Latvijas zaļā ir tikpat vērtīgs gaļas avots kā Francijas brūnā.

Vardes kājiņas, sagatavotas latviskā gaumē ar skābiem kāpostiem un ceptiem tupeņiem, kopā ar "šampmiestiņu" – no vīnogām darinātu alu – būs Abrenes speciālā kulinaritātē, es domāju: kulinārā specialitātē.

Lija:

*Būs restorāns ar franč' kuzīn',
Kur ēdīs vard's un piedzers vīn'.
Tur varēs dabūt medikūr',*

Pēc *Tu esi Minsterē, mans draugs* izrādes. No kr. – operdziedone I. Pētersone (Stokholma), U. Siliņš, V. Voitkuna (Adelaide). Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

*Vai ņemt uz Parī pakidž tūr',
Un nevien ārsts tev stāvēs klāt,
Bet sagaidīs tev jau pie vārt'!
Būs dīķ's ar ūden', viens vai div's,
Kur audzēs krokodils vai zivs*

Juris:

Tautas augstskola katru gadu piedāvās visu vecumu dažāda veida, līmeņa un garuma latviešiem teorētiskus un praktiskus kursus. Es gribēju teikt: piedāvās visa vecuma latviešiem dažāda veida, līmeņa un garuma teoretiskus un praktiskus kursus un seminārus.

Lija:

*Brauks lektors šurp no brīvu grib'
Nevis par naud, bet mīlestīb'.
Ņems pretī strādnieks vai ar graud',
Vai bagāts pensionārs ar naud'.
Un būs jums visiem arī brīv
Tur apmesties uz mūžīg' dzīv'.
Un dzīvot dzīvi koš', galant',*

Ja vien ir kapitāls vai mant'.

Juris:

Abrene būs latviešu tūristu centrs, kur katrs latvietis varēs pavadīt gan individuāli gan ar sievu, de facto vai neregulāru draudzeni savu atvaļinājumu. Neviens nepārsniegs. Abrene būs mākslas centrs, kur gleznotāji varēs atstāt savus darbus, ko nevar pārdot, gan arī tādus, ko neviens nepērķ. Abrenes iniciatori atzīst, ka latviešu rakstura īpašība ir stipra individualitāte, tāpēc pilī vienā reizē vairāk par simts letiņiem iekšā nelaidīs.

Lija:

*Tas būs viens panākums iz-CILS,
La-BUMS priekš taut', un Grasim pils!
Dod kron', dod mark, dod kaut vai cent',
Lai drīzāk tiek pie monument'!
Št' jums ir viena vienīg šānc',
Kā tikt pie pils! Pie pils iekš Frans!*

Kā jau minēju, publika saņēma *Abreni* ļoti atsaucīgi. Arī Čārlis likās patīkami pārsteigts.

Bija vēl citi skeči, kā, piemēram *Brūtganu izglītošana*:

*Vēlē jauni, vēlē veci,
Lai nu izdodās tā prece.
Brūte – baltā, rozā krāsā
Divpadesmit brūtes māsas.
Ērgel's oziannā spēlē,
Brūtigans runā svešā mēlē.*

Alma Rijaspriekša (L. Veikina) izglīto latviskās zināšanās indieti Ramonu Čaramutū (E. Luci), japāni Tanaka Micubiši (K. Gulbergu) un itāli Salvatori Tuttifrutti (mani), kas apprecējuši latvietes.

Pieminēšu tikai dažas vietas no *Dziesmu dienu ziņām*, kas saglabājušās, un ko klājām publikai priekšā mēs ar Juri.

** Minsterē pēc 3 gadu prombūtnes nekas nav mainījies. Katru dienu līst lietus vai zvana zvani. Tai dienā, kad līst lietus un zvana zvani, ir svētdiena.*

** Sidnejiešu izrādē "Māris un Baiba" bija tā skatītājiem pārpildīta, ka pat Baiba sēdēja Mārim klēpī.*

** Piecišu sarīkojumā Uldis Ievāns teica, ja Alberts Legzdiņš runā par ātru, lai publika rāda LL zīmi, kas nozīmēšot "Legzdiņ, lēnāk!"*

Vai tas drīzāk nevarētu nozīmēt: “Legzdiņ, labāk”?

Vēl mūsu repertuārtā ir *Tautiet, dod, tautiet dod!*, *Estrādes dziedone*, *Piena produkcijas pacelšana*, *Schoen war die Zeit* (U. Siliņa un H. Ģelzena teksti), *Sekss un letiņš*, *Così fan tutte*, *Par putniem, bitēm un vēl šo to*, *Intervija ar Ambroziju Vāgūzi*, *Sirds pārstādīšana* u.c.

Publika mūsu rēviju saņēma ļoti labi. Atsauksmi presē nav gadījies lasīt.

Vai Minsterē nebija ausmas un nebija rieta? Neatceros, ka tik briesmīgi būtu uzdzīvots. Mums jau šī nedēļa bija darba cēliens. Pa alum jau tika ieslapināts, bet galvenokārt brīvais laiks pagāja runājoties. Kopš nometņu laikiem Pasaule ir sarāvusies. Veci paziņas, jauni paziņas – skolas biedri, sporta biedri, nometņu ļaudis. Mums nav ne jausmas, ka šīs būs beidzamās PBLA Dziesmu dienas. Būtu zinājuši, būtu bijis skumji ap sirdi.

Dodamies caur Somiju uz Latviju. Helsinkos apskatām tirgu ostmalā, Sibeliusa piemiņas vietu un vēl šo to. Pilsēta nav iespaidīga. Viss būvēts no akmens, akmens un akmens. Granīta te ir pa pilnam.

Kāpjām uz krievu kuģa, vārdā *Georgs Ots*. Skaitās *klase*, jo uz tā braucis pats Gorbačevs. Ja tā ir klase, tad kā lai apzīmē zviedru kuģus? *Super-duper*? Vai mums deva arī ēst, neatceros. Par brīvu jau nē. Darbojas bārs, bezmaksas veikals.

Uz kuģa ir arī daudz somu, kam tāda braukšana uz PSRS ir parasta lieta. Viņi brauc dzīt rebes vai lēti piedzerties. *Suomi* ir labi strēbēji.

Tallina. Savācam savas mantiņas un stāvam rindā, lai ietu cauri muitai un emigrācijai. Es esmu savējiem pieteicis, lai neņem līdzi nekā kompromitējoša. Bet manai meitai ir bijis līdzi žurnāls ar *popstāru* bildēm un arī kādas atsevišķas pop-zvaigžņu fotogrāfijas. Viens no muitniekiem tās paņēma un pazūd blakus istabā. Piķis ar to skuķi! Kas nu būs?

Pēc laiciņa šis smaidīgs atnāk atpakaļ un atdod Annei žurnālu un bildes. Jā, esot apskatījuši, ļoti interesanti. Viņš tos *pop-singerus* zinot. Beidzot esam kontrolei cauri. Nekas nav atņemts. Nav jau arī nekas, ko ņemt.

Mūs savāc Inturista gide – latviete un ejam uz autobusu. Krievu tautības strādnieki ielādē mūsu mantas autobusā, ko mūsu šoferis atkal pārkrāmē un sirdas, ka krāvēji neprotot strādāt *kulturāli*. Tas ir vārds, ko mēs turpmāk bieži dzirdam. Mums tas skan ļoti neparasti.

Tas nav vienīgais. Kādas ir jūsu koordinātes? Koordinātes? Ko no manis grib zināt – garuma un platuma gradu, kurā es dzīvoju? Tad – pazvanīt (tiešs tulkojums no krievu valodas). Man pazvanīt nozīmē, ja tūlīt neatbild, nolikt klausuli. Man gribas sacīt: ko nu āksties ar to pazvanīšanu? Piezvani kārtīgi!

Tad vārdiņš *viss*, kas nāk no krievu *vsjo*. 1930. gados tas tika ļoti maz lietots. Es

Uz kuģa ceļā uz Somiju. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

to literārā valodā pirmo reiz sastapu Ezeriņa novelēs, rakstītas 1920. gados. Aha, vēl kas!

Kā tev iet? Nu *normāli*. Ar prieku jāpiezīmē, ka nevienam no maniem paziņām nav gājis *nenormāli*.

Visvairāk mani gadus vēlāk saērcināja teksta labojums manā teleluguā *Zem Dienvidu Krusta*. Tiek uzdzerts uz personas veselību. Mans teksts: *Uz tevi* (resp., uz tavu veselību), tika labots *par tevi*! Par? *Za roģinu, za Staļinu*!?

Ir jau viegli kritizēt citus. Kā mēs paši runājam? Iet *šoppingot* (iepirkties), *mūvenēt* zāli (pļaut zāli ar pļaujammašīnu) utt.

Beidzot mantas ir pārkrāmētas *kulturāli*, un mēs braucam. Pērnavā. Robežpunkts Ainaži. Liels uzraksts *Latvija*.

Mēs izkāpjam. Es visu laiku domāju, kādas būs manas sajūtas pēc tik ilgiem gadiem, nostājoties uz Latvijas zemes? Birs asaras? Anne man līdzjūtīgi uzliek roku uz pleca. Jocīgi. Nav ne asaru, ne milzīga aizkustinājuma.

Mēs fotogrāfējamies. Pienāk ziņa: labiercības zem katras kritikas, ja vajadzība spiež – uz krūmiem!

Braucam tālāk. Pēc pāris stundu brauciena man vieta izskatās ļoti pazīstama. Mēs esam pie Siguļu kapu kalna. Pa labi paslēpusies Carnikavas pamatskola, kur es pa ziemu dzīvoju un izglītojos pirmos 4 skolas gadus. Pa kreisi *Nikasdēli*. Braucam pāri Gaujas tiltam. Mana Carnikava!

Uz gides aicinājumu dziedam *Tik pie Gaujas*. Ādaži, kuriem beidzamo reiz

Ainažos pie Latvijas robežas. Priekšplānā Uldis Siliņš ar meitu Anni.
Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

braucu garām 1944. gadā, ceļā uz Kurzemi, garām Baltezeram, Juglai un Ķīšezeriem, Bergiem, un mēs esam Rīgā.

Mūsu mājas vieta ir viesnīca *Latvija*. Mūs sagaida bērnības draudzene Silvija Bajāra un Ilzes radi. Viesnīcā mūsu sagaidītājus iekšā nēlaiž. Mums ir istaba 4. vai 5. stāvā. Uz stāvu gan ved lifts, bet tas ir mazs un ēdienreizēs pārpildīts. Mēs soļojam uz ēstuvi kājām.

No mūsu loga redzams Ļeņins ar izstieptu roku pret austrumiem. Istabā droši vien ir noklausīšanās ierīces, bet mēs neko tādu nerunājam, kas čeku varētu interesēt.

Pirmie Rīgas iespaidi? Piesplaudītas ielas. Es burtiski mēģinu laipot starp spleidekļiem. Skatlogu, kādus mēs esam parādusi redzēt, nav. Naktīs ielas tumšas.

Vēl viens neparasts skats Esplanādē. Mēs sēžam un runājamies ar Gunāru Priedi. Parka soliņi pilni cilvēkiem, jauniem, veciem, mātēm ar bērniem. Latviešu valodu tikpat kā nedzird.

Turpat pie atkritumu kastes žurku mamma ir izvedusi pastaigāties savus bērnus. Viss norit lielā sovjetiskā harmonijā.

Kādu vakaru eju pa ielu un redzu, ka pie skatloga kāds vīrietis ko pēta. Tāds kā pazīstams... Gunārs Nāgels no Melburnas, vēlākais Dr. Nāgels, nedēļas laikraksta *Latvietis* redaktors/izdevējs un Okupācijas muzeja direktors.

Pamainīsim? Mani pretīm viesnīcai *Latvija* uzrunā jauns, pieklājīgs cilvēks. 20 koka rubļi pērk 1 dolāru. Tirgoties ar valūtu uz ielas! Tam čalim jābūt čeks

Siliņu pāris pie konservatorijas ieejas Rīgā. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

provokātoram. Es noraidoši pakratu galvu. Jaunais cilvēks atvainojas un dodas pie nākamā ārzemnieka. Birža ir vaļā visu dienu

Kādu citu reizi viens, šķietami izmisis jauneklis man pie telefona būdas prasa pēc naudas. Jāzvanot uz ārzemēm. Viņam esot pietrūcis – neatceros cik. Dzīvības un nāves jautājums! Vai nu tiešām tā bija, vai bija ļoti labs aktieris. Tā kā es zināju, ka tieša saruna no parastās telefona būdas ar ārzemēm nav iespējama, tad es viņa žēlabas ignorēju.

Visur redzami krievu karavīri uniformās, sevišķi kad beidzas darba stundas.

Vienā no viesnīcas stāviem ir tāds kā naktsklubs ar dejošanu. Vietējos iekšā nelaiž, gan ar izņēmumiem.

Piemēram, pie manis pa dienu ciemos atnāca gleznotājs Uldis Zemzaris, ar kuru iepazinos Austrālijā. Viņš pagaru brītiņu ciemojās Sidnejā, uzmanīdams gleznotāja H. Noriša māju, un apgleznoja sidnejiešus no galvas līdz kājām. Mans ģimīs parādījās divos viņa portretos un Ilze vienā. Bet vienu otru jaunieti, kaut arī viņam bija mugurā ārzemnieku T-krekls ar uzrakstu angļu valodā, nogrāba durvju sargs. *Kuda?* Es atceros, ka vienā gadījumā sirdīgi protestēju, ka aizturētais ir mans viesis.

Neatceros, kādā sakarībā (laikam tāpēc, ka mūsu grupas cilvēki bieži neieradās uz ēdienreizēm), mums bija iespēja ielūgt viesnīcā uz pusdienām zināmu skaitu savus paziņas. Tas notika tikai vienreiz. Varēja, redzēt, ka tas viņiem bija neparasts piedzīvojums. Kas tika ēsts, vairs neatceros. Ēdienkartes sarkanā krāsā. Nesaprotu kāpēc?

Konservatorijā. No kr. – I. Kokars, U. Siliņš, I. Siliņa, V. Lismane, T. Bērziņš, Z. Rittere, K. Šūlmeistars, J. Lismanis. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

Pie viesnīcas bija arī valūtas veikals (*Dzintarzeme* vai *Dzintarkrasts*). Tur vietējie drīkstēja ienākt tikai kopā ar mums. Pārdošanas metode mums likās ļoti savāda: vipirms noskata preci, tad ar pirkšanas zīmi pie kases, samaksā, atpakaļ ar zīmi pie pārdevējas savākt mantu. Tādā veidā transakcijai, kam nevajadzētu ilgt vairāk par 5 minūtēm, ir vajadzīga pusstunda, jo veikals vienmēr ir pilns cilvēkiem. Darbinieku aiz letes ir pārsteidzoši daudz, bet tikai nedaudzi nodarbojas ar pircējiem. Pārējie krāmē plauktos pudeles, ko kārtoti vai nedara neko. Mans rads L. Kalniņš – bijušais operas skatuves meistars – pēc ilgas gudrošanas izvēlējās sev dāvanai šņabja pudeli.

Reiz es piedzīvoju lielu kaunu – biju nometis pie viesnīcas uz ielas cigarešu galu. Vietējais latvietis to pacēla un iemeta atkritumu tvertnē. Es atvainojos, bet reizē man likās savādi, ka tai pašā laikā neviens nedeva ne pieci par piespļaudītajām ietvēm.

Ilzes radi bija noorganizējuši braucienu ar konservatorijas autobusiņu uz Gaujienas *Anniņām*, kur pasaulē nākusi Ilze.

Norunātā dienā ierodamies konservatorijā pie Imanta Kokara – es, Ilze, J. Lismanis. Ilzes māsiņa V. Lismane, brālēns T. Bērziņš. Mums vēlāk piebiedrojas arī pianiste Z. Ritere no Melburnas.

Kad mani iepazīstina, Kokars saka: *Zinu, zinu, mēs jau jūs redzējām filmā.*

Ilze Siliņa Gaujienas pļavās. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

Tikai tad es sapratu, kas tie bija par filmētājiem Minsterē, kas uzņēma arī mūsu raibo programmu vai vismaz daļu no tās. Muchks man Minsterē teica: *Nezin, ko viņi ar to filmu domā darīt? Izrādīt nekur nevarēs. Mums ir kontrakts ar citiem filmētājiem.* Viņš arī nezināja, kas tie viņi tādi ir.

Mums par godu sarīkots turpat kabinetā impromptu kokles koncerts. Spēlē konservatorijas audzēkne tautastērpā uz elektriskās kokles.

Braucam mums laipni palienētā busiņā. Šoferis – latvietis, patīkams puisis, brīvajā laikā nodarbojas ar motorsportu.

Gaujiena. Gleznaina vieta. Ilze iegāžas visā augumā pļavā un lepni man uzsauc: *NU?* Ar to ir domāts: *Nu, ko tu saki par šo skaisto vietu?* It kā Carnikava, ko viņa vēl nav redzējusi, ar Gaujienu nemaz nevarētu salīdzināties.

Protams, viņa grib arī apskatīt savu pasaulē nākšanas vietu. Māja noslēgta. Mums paskaidro, ka pie mājas strādā amatnieki, kas patlaban aizgājuši un paņēmuši atslēgu līdz. Tā tad mums tiek sūtīta ziņa: *Nedomājiet, ka jūs te kāds gaida. Tik tālu jūs esat tikuši, bet ne tālāk!*

Nākamā gadā māja nodega un to uzcēla no jauna.

Pakavējamies kādu laiku Dārzu mājas pagalmā. Ilze satiek savu pamatskolas skolotāju. Atpakaļ uz Rīgu.

U. Siliņš un T. Bērziņš Gaujienā. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

Braucam uz Carnikavu. Man šķiet, ka Laimons bija noorganizējis mašīnu. Braucējs – Gusts Rozenbergs, saukts Kalēja Gusts, manas radniecības dzīves biedrs. Laimons, jeb īstā vārdā Laimonds, ir mana tēva brālēns. Pateicoties viņa amatam Laimim bija piešķirts dzīvoklis Grīziņkalnā, ko viņš drīkstēja paturēt arī pēc aiziešanas pensijā. Īsumā viņa biogrāfija.

Laimis bija Elfridas un Mārtiņa Kalniņa vienīgais dēls, dzīvoja kaimiņu mājās *Mēnesdēlos*. Beidzis Priekuļu lauksaimniecības vidusskolu. 1943. g. apprec Ritu Tomsoni no *Jaunzemniekiem*. Viņiem ir dēls Egils, kas pāris gadu vecumā bēgļu gaitās Vācijā nomirst.

Laimonis dien policijas pulkā un no Vācijas Kurzemē atgriežas 1945. g. aprīlī. Kad Kurzemes cietoksnis kapitulē, viņš krīt krievu gūstā, nonāk gūstekņu nometnē Kaukāzā, kur saslimst ar dizentēriju. Viņu, kā uz nāvi slimu, atlaiž mājās, kur viņš tomēr izveseļojas un uz drauga, operas dekoratora Kārļa Mieziša ieteikumu, viņu pieņem Latvijas PSR Operas un baleta teātrī par skatuves meistar.

1949. g. izsūta uz Sibīriju viņa vecākus un pēc tam arī Laimi. Viņš nonāk tai pašā ciemā, kur māte, bet tēvu vairs nesatiek. Mārtiņš Kalniņš, ezeru ziemas zvejais meistars, draudzes pērminderis ir miris.

Laimis apprecas otrreiz. Sieva – Hortenze, padēls – Juris. Laimim kolhozā piedāvā brigadiera *septi*. Viņš atrunājies: *Ko nu es? Kara noziedznieks utt...* Beidzot piekritis.

Atgriešanās tēvamājās *Spārēs*. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

Viņš ātri iemācījies, kā dabūt krievus savā pusē. Vispirms ir bijis jāpadzer tēja. Viņš man stāstīja, ka pirmo reiz mūžā varējis pielietot savas Priekulē iegūtās zināšanas un ar panākumiem. Viņš aizsaukts uz Maskavu, kur apbalvots ar atzinības rakstu. Viņam prasīts: *Pilsoni Kalniņ, kā tas nāk, ka tavā brigādē viss tik labi aug?*

Laimis teicis, ka mēslus, ko krievi gāž Obā, viņš liek uz lauka?

– *Un tas viss?*

– *Tas viss!*

Krievu valoda viņam toreiz neesot bijusi neko laba. Vai nu teiktais atbilda patiesībai, vai nē, šodien grūti pateikt. Auglīgajai Sibīrijas zemei nemaz mēslus nevajag.

Viņam piedāvāts pat iestāties partijā! Laimis atteicies. *Ja es būtu iestājies, uz Latviju vairs nebūtu laists.*

Pēc atgriešanās Latvijā viņš turpina strādāt Operas un baleta teātrī un dodas līdz pat ārzemju turnejās.

Mūsu tikšanās gadā Laimonis ir jau pensijā un mīl ieskatīties pudelē, kas nav bijusi svešiniece visu mūžu.

Pirmo reiz satieku Arnoldu Liniņu. Biju kaut kāda iemesla dēļ aizklīdis uz *Daili*. Priekšā bija jau sidnejietis, gleznotājs J. Kazapcevs. Arnolds izrāda mums teātri. Uzreiz viņš man prasīs: *Vai jūs negribētu viesoties Dailē?* Es palieku stāvam ar vaļēju

Pie Spāru akas. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

muti. Skaidrs, ka es tieku kaut kādā veidā provocēts. *Jūs nekad mani neesat redzējis uz skatuves un aicināt mani par viesaktieri?! es viņam saku.*

– *O, es esmu.*

– *Kur?*

– *Uz video lentas “Trīnes grēkos”.*

Jā, es tur spēlēju Dāvi un faktiski nebiju tik slikts. Es saku, ka visumā tā bija vāja izrāde, jo bija daudz jauno. Arī viņiem Latvijā esot labas un ne tik labas izrādes.

Es pateicos par uzaicinājumu un saku, ka neesmu profesionālā līmenī.

Vēl atceros no mūsu pirmās tikšanās nepatikas pilno skatienu no kādas darbinieces, kas sēdēja un kaut ko šuva.

Mums ar Gunāru Priedi Esplanādē randiņš. Viņš bija cerējis mani aizvest uz Mākslinieku namu, bet tur nonākuši konstatējām, ka nams ir slēgts. Šodien tas liekas pavisam savādi, ka pa visu Rīgu nebija uz kuriem iet.

Es biju Gunāram atsūtījis savu lugu *No Kurzemes bērniņš biju* ieskatam, bet viņš izvairījās par to runāt. Neesot kritiķis. Es saku, ka negaidu no viņa kritiku, tikai gribēju darīt zināmu, ka esam no vienas *cunftes*. Gunārs bija laipns, bet savās runās diezgan uzmanīgs. Vismaz man tā likās.

Nākot atpakaļ no ciemiem pie U. Zemzara es satieku pagalmā Paulu Putniņu.

Ciemos pie radiem *Ventās*. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

Viņš mani apber ar jautājumiem. Man Pauls ir palicis atmiņā kā ļoti dinamiska persona. Ļoti interesants bija literatūras vēsturnieka Pujāta referāts. Uz to mani aizveda S. Bajāra. Es īsti neatceros, kas bija par tematu, atceros tikai, ka viņš ļoti labi manipulēja *mūžam dzīvā* Ļeņina vārdus, lai pierādītu, ka mums iekārta dara pāri. Pēc referāta viņš atbildēja uz jautājumiem, kas netrūka, bet mums jau bija jāiet uz nākamo vietu.

Carnikava. Braucam kopā ar Laimi. Mani vecvecāki jau sen guļ kapos. Laimis ir uzlicis kapakmeni, bet uz tā nav ne dzimšanas, ne miršanas datumi, tikai vārdi – Anna Siliņa, Pēteris Eduards Siliņš un zem tā divi krāsaini mūži.

Tēva mājas. Koki pagalmā izauguši lieli. Pat liepiņa, pa kuru mūsu suns Džeks izmisumā uzrāpās kādu metru no zemes, kad viņu neņēma motorlaivā līdzī uz jūru.

Gauja mainījusi gultni. Uz katra soļa atmiņas, atmiņas, atmiņas. Vēl ciemos pie Laima un Hortenzes, manas radnieces Zandbergu Ellas un Gusta, kur sanācis dižs skaits paziņu. Ēdam, dzeram un tērzējam par veciem laikiem, ne tik veciem un par šodienu.

Un drīz ciemiem pienāk gals. Mēs braucam atkal uz Tallinu, no Tallinas uz Helsinkiem un no turienes uz mājām. Odiseja bija beigusies.

PĒCMINSTERES PERIODS

Rakstiska ziņa no Muchku Jāņa:
Ar sveicienu un lielu paldies!

26. augustā vēstule no rakstnieka Anšlava Eglīša:

Godātais Drāmaturg, Uldi Siliņ!

Paldies par Jūsu 20-7-87 vēstuli ar bagātīgo izziņu. Sevišķi mani iepriecināja Jūsu piezīme par teksta daudzprocentīgo runāšanu. Jūs jau zināsīt, ka autoram metas skumji ap sirdi, ja aktieri sāk atstāstīt tekstu saviem vārdiem, kā tas reizēm notiek – ārpus Austrālijas.

Interesanti bija dzirdēt par Jūsu dziesmu lielspēli, kurā Jūs rīkojoties ar laika transpozīciju no mūsu dienām uz senatni. Cerēsim, ka to skatīsim arī ASV, jo personāla apmēri, kā to pierādījusi Saules Josta, vairs nav svarīgi.

(...) Būtu jauki, ja Austrālijas produkcijas varētu noskatīties kaut vai TV lodziņā.

Man visai gribētos noskatīties, piem., Jūsu un Veikinas lomas Homo Novusā. Tagad, kad Jūs ar nevīstamu slavu vaiņagoti, esat kā Sprīdīši atgriezušies no Minsteres, neērti runāt par transkontinentālām finanču transakcijām un intrikācijām, kādās esam iesaistījušies. Pie tam Jūs, austrālieši, esat neparasti prezīti honorāru honorētāji. Nekādā ziņā nevaru sūdzēties, kā to dažkārt darījis lielais Mārtiņš Zīverts, ka viņa lugas tiekot piratizētas bez maksas. Tieši otrādi.

Nemot vērā lielo piepūli, kāda saistās ar lugu sagatavošanu, esmu, čekus kasēdams, dažkārt juties kā ļaundabīgs elements, kas, dīkā sēdēdams, dzer nabaga teātrinieku asaras un izsūc viņu sviedrus. Iesniedzot Jūsu čeku Palisādes bankā, ierēdņi noturēja ekstrakurikulāru koncilu, un pēc daudz telefonu sarunām uz dažādiem centriem “iznesa” rezolūciju, ka Jūsu čekam, lai to iekasētu šeit, vajadzīgs šķērsuzraksts “negotiable outside Australia”. Banka varot iekasēt arī iesniegto čeku, bet tad komunikācija ar Austrāliju, pasta un biroja izdevumi manāmi pārsniegšot čekā uzdoto summu. Tāpēc ar pateicību atgriežu čeku Jums atpakaļ.

Ja Jūs atvērtu man pie SLT mazu kontiņu, varbūt es varētu nopirkt, piem. Homo Novis skaņu “tēpi” (tāda eksistējot) un, ja manas cerības nekāpj pārāk augstu, arī Jūsu behemot mūzikla “tēpi”?

*Ar sirsnīgiem sveicieniem Jums un visiem Ministerizrāžu spēlmaņiem,
Anšlavs Eglītis.*

A. Eglīša vēstule 7. oktobrī:

Godātais Drāmaturg!

Par Jūsu Kubulnieku dzirdu labu no daudzām pusēm. Jūs esot “nagla”, bet arī Jolanta un kompānija esot turējušies augstā lietpratības līmenī.

Par Homo lentēm es runājos, es nedomāju video, bet mazo skaņu lentīti. Tāda eksistējot.

Kā rūdīti teātrnieki Jūs viegli atšķirāt producentu no režisora. Arī man tas savā laikā bija “pārdzīvojums”. Stumbra Homo versija gāja patvaļā nost no romāna. Latviešu teksts bija jāsapravī atpakaļ pie lietas.

Dziesmu mūzika bija vecā, vārdi gluži citi, citādas ainas utt. Skeletāli gan. Produkcija no skeleta vēl svītro 40 min., jo latviešu skatītājs neturot vairāk par 2½ stundām...

Ar sirsnīgiem sveicieniem Jums visiem!

Anšlavs Eglītis.

J. Freijs raksta man 12. decembrī:

Ceru, ka “Kurzemes bērniņa” pirmizrāde Tev būs jau no “sirds nost” un ar labiem panākumiem. Paldies par “skriptu” – tādu kaut ko mums būtu grūti kustināt, pietrūktu talanta.

Ilgai un man jau dikti patīk, bet tad mēs vienmēr esam bijuši Tava talanta cienītāji. Liekas, Tev trimdā nopietnas konkurences lugu rakstniecībā nav. Pat pēdējā Eglīša luga, kuru viņš rakstīja Toronto dziesmu svētkiem, bija pēc viņa paša standarta vāja. Protams, Ubāna “režija” to pilnīgi sabendēja.

Grieze ir tikai Grieze. Ja Vērenieks domā no šī gabala kautko skatāmu iztaisīt, negribu ar viņu plēsties. Šodien turpinājām šo lugu lasīt, un jo dziļāk mežā, jo vairāk malkas.

Man liekas, ka Vērenieks pats ir mazliet notrucies. Tauta jau drošvien “gavilēs” – par rudzupuķēm, par apmeklējumu kapsētā utt. Tomēr piekrītu Tevis teiktam, ka, ja kādu nošauj, tā vēl nav drāma. Lasīšanas mēģinājumā mēs, liekas, nirdzām, kur bija paredzēts raudāt. Kaut kas jau tur beigās iznāks, bet dotā viela ir tik “bland” un pa starpu vēl “šmalce”, ka Vēreniekam būs ko nocīnīties. Viņš pirmajā lasīšanas mēģinājumā jau nosvītroja visu pēdējo ainu.

Grieziem sapampa galva, kad Māra Kalniete (recenzente Melburnā), pēc tam, kad bija izlabojusi Gunāram visas gramatiskās kļūdas, sāka lugu dikti slavēt. O, boy! Grieze protams ir pārliecībā, ka uzrakstījis “masterpiece”.

Atsūtīja man pat kopiju no Māras vēstules: “Lugu izlasīju ar prieku un skaudību. Ar prieku tādēļ, ka te beidzot ir laikmetīga luga – tīri latviska un vēsturiski pareiza, ko var uzvest patriotiskos svētkos kā lielinscinējumu un tomēr bez patosa un karogu vēdināšanas etc, etc.”

Piedod, izklausās, ka dzenu intrigas, bet ceru, ka varam brīvi izmainīt domas, citiem nezinot.

Ja nebūtu Grieziem pateicību parādā par visām viņa grafikām mūsu uzvestajām lugām, un Vēreniekam nebūtu tāds aktieru trūkums, tad drošvien nespēlētu. (...) Tas trakākais ir, ka man par visu to “bullshitu” jāraksta ievadraksti avīzēm, jācildina autors utt. Elle vaļā!

Pievienoju “Bālēliņa” kritikas. Kā parasti, Sidars (Latvija Amerikā redaktors) vispār nesaprata par ko iet runa, bet Vīksnai šoreiz jāpiekrīt.

Pamatā bija nelaime un posts – Martinsons nevarēja dabūt galvā tekstu – sit vai

ar mietu. Līdz ar to mēs, pārējie trīs, nervozējām, un bija pamats to darīt. Rezultāts nebija pārāk spīdošs. (Varu iedomāties, kā Jums Portlandē gāja ar Ķauķi!) Bet tas viss ir glābjams un labojams.

Vija Vare Lonijas lomā bija laba, gribētos apgalvot, ka tas bija viens no viņas labākajiem tēlojumiem. Nepiekrītu Ingridai, ka Vija pārspēlējās.

Laila Gaidule mums ir “up and coming” (topošā) – visspējīgākā no jaunās paaudzes un bija laba. Arī “adjudikatore” (OMTA) pēc lugas teica, ka “abu sieviešu tēli bijuši krāsainākie un drošākie”.

Es biju sanervozējies par Valdi (Martinsonu), jo Silabekam jau daudz dialogu ar Bustamenti. Vietām bija jārūnā kā pret mūra sienu. Nezinām vēl šodien, kāda “menopauze” viņam bija uzņākusi. Mēs ar Viju vēl šodien grozam galvas – tik daudz kopā spēlēts. Bet tas viss ir labojams. Režija ir o.k. Tas, kas notika uz skatuves, bija mazs chaoss. Ne režijas vaina, bet ģurba – Valdis nezināja tekstu. Tagad nu šim aste kājstarpē.

(Domāju, ka zinu iemeslu. Valdim, kā kārtīgam Daugavas Vanagam teksts būs bijis pretīgs)

Labi, ka nebija daudz cilvēku. Turpināsim mēģināt, līdz pavasarim jābūt “uz strīpas”. Tad Čikāga, Vašingtona, Priedaine, Kalamazū, Klīvlānde, Gr.Rapidi, Montreala plus divas teātra izrādes Toronto aprīlī.

Tu vaicā, kas tas par antiņu, kas raksija Montreālā par Akmeņiem? Saprātu, ka tas esot bijis vīri kora “Junda” ex-dirigents.

Paldies par Tavu komentāru par manām Minsteres kritikām. Hilda Prince (bij. Nac. teātra aktrise) man Vašingtonā apgalvoja, ka esot ar mani pilnīgi vienās domās, un Laimonis (Siliņš) no Sanfrancisko piezvanīja un pateicās par inteligentu kritiku. Rozītis (Juris) ar mani drošvien nerunās. But what the hell!

Tu taču laid trakas ziņas par sidnejiešiem.

Džems, Vaira, Lidija utt. Vai tiešām nāk jau virsū tie gadi!? Par Bībeles tantiņām es nebrīnos. Fiu! Tādi pagānu Pļaujas svētki, ka, nudien, krusts jāpārmet!

Janvārī pēc 4 gadiem metīšu DVTK sekretāra amatu pie malas. Jāatvelk elpa. Ilga paliks kā kasiere, tā tad sūti viņai savās vēstulēs daudz bučas, tad autora honorārs Tev vairāk nekā nodrošināts.

NO KURZEMES BĒRNIŠ BIJU

Austrālijas Latvietī A. Zariņa raksts JAUNA LUGA. Tās autors Uldis Siliņš lie-dzas atklāt sava darba saturu.

Uldis Siliņš pēdējos gados ir gandrīz vienīgais latviešu drāmatīķis, kura lugas nepārtraukti spēlē vienā vai otrā trimdas zemē. (Viņš ir aizmirsis G. Griezī, bet lai!)

Populārākā no izrādītajām lugām ir “Vēstules no dzimtenes”, bet aizjūrā ie-studētas arī “Kade pārnāksi, bāleliņ”, “Ir akmeņi raud”, “Precinieks”; kur tad vēl bērnu lugas, humoristiskie viencēlieni un Kaleidoskopu skeči.

Pēdējo reiz satiekoties uzvilku autoru uz zoba. Sak, es jau pensionārs, bet Siliņš saņem divkāršu algu – no Telekomu un autora honorārus par izrādītajām lugām.

“Es jau neko. Nabadziņam labprāt izmaksāšu pa špuchterim,” atrūca drāmatīķis. “Bet ko tad tu dzer? Kungu tēju vai alu? Citus stimulantus Latviešu namā dabūt nevar.” (Vai es tā teicu? Nedomāju vis.)

No alus man nāk miegs. Dzēru to otro – latviešu kungu tēju (tēja ar konjaku) Siliņš sūca alu un, atbildot uz maniem jautājumiem, tikai vairāk kaut ko norūca, tā kā nevaru galvot, vai visu pareizi sadzirdēju.

“Par honorāriem velti netrin zobus. Tos parasti maksā tie, kas var atlauties. SLT ir ļoti kārtīgs.”

“Bet kas dāda rakstīt?” jautāju.

“Kāpēc kalnā kāpējs kāpj kalnā? Kāpēc komponists komponē, pianisti sniedz koncertus un tā tālāk? Tā ir iekšēja vajadzība izteikties, dalīties ar citiem sajūtās, pārdzīvojumā, radīt ko skaistu (no autora viedokļa, protams) un reizē pašam sev kaut ko pierādīt, izlādēties.”

Pieradis austrāliešu žurnālistu bezkaunīgajam intervēšanas veidam, atgriežos pie honorāriem: “Vai Kultūras dienām domāto lugu rakstīji uz pasūtījumu? Cik komiteja solījās maksāt?”

Es esot ar vienu elpas vilcienu prasījis divus dažādus jautājumus. Par senajiem kuršiem taisījis rakstīt jau sen. Toreiz lugai vēl nebijis nosaukums. Pagājušos Dziesmu svētkos Minsterē runājis ar Andreju Jansonu, vai viņš būtu ieinteresēts šādam darbam rakstīt mūziku. Nav bijis. Milzu darbs, pāris izrādes un cauri. Pats vienmēr apzinājies, ka šāda liela stila uzvedumu varēs izrādīt tikai Kultūras dienās.

Kad pienācis KD laiks Sidnejai, prasījis rīcības komitejas priekšsēdim Aivaram Saulītim, vai viņš tādā izrādē būtu ieinteresēts? “Viņš bija. Tā tad luga nav rakstīta uz pasūtījumu. Kas attiecas uz maksu, tad neviens man nav neko solījis, un es nevienam neesmu prasījis.”

Jā, tā es teicu.

Mierīgākā tonī apvaicājos, kad radies iedīglis jaunajai lugai – “No Kurzemes bērniņš biju”?

“Mani vienmēr ir fascinējusi mūsu senā pagātne, mūsu tautas ticējumi, dziesmas, folklorā. Savā laikā rakstīju skeču sēriju “Senie kūri”. Vienmēr esmu gribējis atsevišķus šīs sērijas elementus iestrādāt kādā lielā, paliekamā darbā.

Lielu impulsu man savā laikā deva Brigadūns (Brigadoon) – brīnišķīga dziesmu spēle. Tā arī lugu “No Kurzemes bērniņš biju” vienmēr biju iecerējis kā dziesmu spēli. KD tādas izrādītas samērā reti. Te jāpiemin. Ka tas nebūs Brodveja stila muzikālis. Mūsu mūzika, ar dažiem izņēmumiem, būs tautas mūzika. Specifiska prasība KD iestudējumam ir: daudz naudas un liela tehniskā varēšana, jo ļaudis sagaida dižu un iespaidīgu izrādi. Pēc “Homo Novus” arī Sidnejai vajadzēja kādu trumpi. Ceru, ka tāds būs “No Kurzemes bērniņš biju”.

Lugu sarakstījis pa naktīm pāris nedēļu laikā, kaut materiāli kārtoti daudz ilgāk. Rakstot vietējiem apstākļiem, vienmēr nākoties rēķināties ar pieejamiem spēkiem. Pēc melnraksta nobeigšanas apspriedies ar SLT režisoru I. Sveili, bet pēc viņa

Lugas autors pārrunā *No Kurzemes bērniņš* biju uzvedumu ar 37. KD rīcības komitejas priekšsēdi A. Saulīti (vidū) un režisoru I. Sveili. Attēls no SLT arhīva

saslimšanas režija būšot jāvada pašam.

“Nekad neesmu vēlējies būt režisors, ne pavisam KD lugai. Bet ko lai dara? Št luga būs ar lielu personālu un prasīs uzdrīkstēšanos un eksperimentus, kā arī lielu tehnisko varēšanu. Mēģināsim iet jaunus ceļus.

Vispirms vajadzīgs daudz vairāk apgaismes ķermeņu. Vajadzīga tērpu jūra, butaforijas. Taisni galva griežas. Mūziku komponēs un aranžēs Ingrida Šekurova-Rinna, dekorācijas gatavos Džems Krīvs. Man asistēs Lija Veikina, dziedoņu ansambli apmācīs vīru kora diriģents Juris Balodis.”

U. Siliņš nekad nav vēlējies pirms izrādes izpaust savu lugu saturu. Tādā veidā skatītājiem esot pataupīts patīkams pārsteiguma moments. Viņš pasaka tikai to, ka lugas temats ir senā Kurzeme 13. gs. Rādot kādu desmit personu dzīves norises pāris mēnešu laikā. Humors lugā vijoties kopā ar traģismu.

Alus kanniņa izsūkta, latviešu kungu tēja izdzerta, in Uldis sāk dīdīties: “Vai tas viss, redaktor? Man, redzi, jāsteidzas mēģināt Jolantu Durbi un vēl jāuzraksta un jāiestudē “Tu esi Minsterē, mans draugs”, lai neizgāztos Eiropā. Tur paies dārgas 3 nedēļas, un pēc tam ar pilnu tvaiku ķersimies pie Kurzemes bērniņa.”

Nevaru vairs atcerēties, vai Siliņš atvadām pacēla arī cepuri, kuru dažreiz nēsā (vienreiz pa simts gadiem!) bet projām viņš bija. Paldies par to pašu, jo no U. Siliņa dabūt interviju mozīmē tikpat kā iegūt PBLA Kultūras fonda balvu žurnālistikā. (Zariņš A. Jauna luga. AL, 1987. g. maijs)

Arī es AL rakstu par Kurzemes bērniņu, kas te sniegts saīsinātā veidā:

Doma rakstīt dziesmu spēli par seno Kursu man radās jau sen, Savā laikā biju sarakstījis skeču ciklu "Senie kūri", kas man pašam likās tīri ciešams materiāls, un es vienmēr cerēju atsevišķus elementus iestrādāt kādā lielākā darbā. Bez tam mūsu senvēsture mani vienmēr ir fascinējusi. Lēnām šīs pierakstītās idejas sāka pieņemt arvien konkrētāku formu.

Lugas vārdu es izvēlējos no tāda paša nosaukuma tautasdziesmas. Mani savā laikā ļoti ietekmēja filma "Brigadoon", un šis iespaids ir saskatāms arī manā dziesmu spēlē jeb, pareizāk sakot, spēle ar dziesmām.

Atceroties, kādas grūtības mums bija ar "Homo Novus" sarežģītajiem dziedājumiem, es tos izšķīros pakārtot mūsu dziedoņu spējām. Tā kā mums nevienam nekāda spīdošā balss nebija, tad koncentrējos uz ansambļa dziedājumiem. Vai nav labāk, ja vienkāršas lietas izdara labi nekā sarežģītas lietas slikti?

Lai šādu lugu uzrakstītu un izrādītu, bija diezgan daudz jāpēta vēstures un etnogrāfijas materiāli. Visam, kas uz skatuves notiek, ir jābūt kādam pamatam.

Par kuršiem vēsture zina stāstīt relatīvi maz. Viņi bijuši nikni un nežēlīgi karotāji, labi jātnieki un bagāti ļaudis. Kuršu sētas parakstu devis kāds vikings jau 11. gs., un tā mums ir diezgan labs ieskats, kāda tā izskatījās.

Jūrpils pilsēta Piemares valstī jau bijusi īsta metropole ar daudz iedzīvotājiem un ārzemju tirgotāju kolonijām. Lugas darbība notiek Ventavas valstī.

Kurši bijuši pazīstami kā jūras braucēji. Laivas bijušas lēzena dibena, un tās kurši, gatavojoties cīņai, uzvilkuši krastā. No aprakstiem var secināt, ka katrā laivā bijuši ap 30 vīru. Laivas priekšgals bijis slaidis un uzsliets uz augšu. Pazīšanās zīme laivām bijusi vēlava masta galā vai īpats laivas priekšgala veidojums, kas pacēlies ievērojami augstāk par laivu un jūrā jau pa gabalu bijis redzams. Tā kā kurši bijuši pazīstami kā izcili zirgkopji un zirgu mīļotāji, tad iespējams, ka kuršu senlaivu pazīšanās zīme bijusi zirga galva. Laivai bijis viens masts, rajas bura un airi. (...)

Tērpus darināja no vilnas vai nātņa materiāla, t.i. no šķiedraugiem – liniem, pakulām, nātrām.

Cik zināms, tad austu rakstu vietā tērpos lietoja ieaustas bronzas spirāles vai citus veidojumus, piemēram, villainēs. (...) Sievietes un vīrieši nēsāja kāju autus. Apavi bija vīzes un pastalas, turīgākie godos lepojās ar zābakiem, sievietes ar kurpēm.

Interesanti, ka vārds "brunči", arī apmauši, apmaučī, nāk no vārda "brūns", tāpat šie apģērba gabali bijuši galvenokārt brūnā krāsā.

Jau no 13. gs. pastāvējušas sabiedriskās kārtas. Viszemākā – vergi jeb drelli, tad kalpi, resp. rīku meitas, rīku sievas, saimnieki un labieši. Pie pēdējiem piederēja pilskungs un viņa kara draudze (profesionālā karaspēka sākumi), kas dzīvoja pilī vai pilsētā. Pie kara draudzes drošvien piederēja arī karodznieks – karaspēka vadonis. Viņa amata zīme bija brūni svārki.

Kā tautasdziesmas stāsta, tad karodziņa nesējam karā klājies grūti, jo viņam

NO KURZEMES BĒRNIŠS BIJU

ir dziesmota pastaiga pa mūsu tautas folkloru. Autors skatītāju aizved no 20. g.s. uz 13. g.s. senajā Kursā un liek viņam kopā ar lugas varoņiem ir smieties, ir reizēm izlaucīt acu kaktiņā iezagošos asaru. Noskaņa mainās ar katru ainu. Uldis Siliņš ir viens no nedaudzajiem latviešu drāmatikiem, kas spēj sekmīgi sajaukt šķietami tik nesaderīgus elementus kā humoru un traģiku vienā vienībā.

Lai šo darbu uzrakstītu, autoram ir bijis daudz jāpētē folkloras materiāli, un tādēļ visam, kas uz skatuves notiek, ir savs pamatojums, pat nerātām dziesmām Pļaujas svētku ainā. Šim rituālam nav nekāda sakara ar izlaidību vai morāli — tas ir velīts auglības. Šādu rituālu apraksta arī Eduards Virza poēmā Straumēni. Patiesībā precedentu netrūkst. Rinda nerātino tautasdziesmu atrodama skaņu plātē *Suina sievas*, kas izdota 1983. gadā. Gotlandes Dziesmu svētkos ansamblis *Atbalss* savā koncertā atskaņoja M. Opeskiņa *Nerātino tautasdziesmu ciklu*. Bez tam dziesmu spēlē *No Kurzemes bērniņš biju* dziedājis dziesmas ir pavisam rāmas un mērenas.

Arī mūks, kas kopā ar bruņiniekiem ierodas svēthirzē, runā autentisku valodu, kura ņemta no Indriķa hronikas. Pagānu un kristiešu konfliktā autors paliek neitrāls. Viņš nekā nesludina, nekā nepropagandē, tikai rāda.

„Nav šaubu, ka par šo lugu domas dalīsies,” saka Siliņš, „jo tās autors vēl nav piedzimis, kas varētu uzrakstīt visiem pa prātam. Mana mēraukla ir pavisam vienkārša — es sev jautāju, vai uzrakstītais apmierina mani pašu. Šajā gadījumā atbilde ir: jā!”

AUSTRĀLIJAS LATVIEŠU 37. KULTŪRAS DIENAS
1987. GADĀ, SIDNEJĀ

Ulža Siliņa

NO KURZEMES BĒRNIŠS BIJU

37. KD izrādes *No Kurzemes bērniņš biju* programma.

ienaidnieks veltījīs sevišķu uzmanību.

Lugas galvenais varonis Jānis ir karodznieks, kas ved sava novada ļaudis sirojumā uz zviedriem, lai atriebtos par uzbrukumu. Tē man bija mazliet jāatkāpjas no vēsturiskās patiesības, lai visus notikumus ietilpinātu īsā laika sprīdī. Neviena sirot nebrauca rudenī, kad Baltijas jūrā sāka plosīties vētras.

Skatītājs ar seno Kursu iepazīstas 3. ainā. Ir Pļaujas svētki, ko rīko pēc visu ražas novākšanas darbu beigām. Svētkos dzied nerātinas, pat bezkaunīgas dziesmas, un talkas barvede sit vīriešiem ar no dārzājiem darinātu fallusa simbolu. Tas ir sens auglības rituāls. (...) Šķiet, ka kaut kas tāds uz latviešu skatuves vēl nebūs redzēts. Morālistiem par mierinājumu varu ziņot, ka viss paliek pieklājības robežās.

Viena no lugas varonēm ir rīku meita Bišu Dzeņu mājās bārene Mare. Kalpones sabiedriskais stāvoklis bija ļoti zems, tikai nedaudz augstāks nekā drellim. Jāpiezīmē, ka ir norādes, ka mātes nevēlamos bērnus ir slīcinājušas. Arī Mare apzinās, ka viņas dzīve, tikko sākusies, būtu varējusi beigties upes vilņos.

Otra galvenā loma ir bagātajai Bišu Dzeņu saimniekmeitai Lailai, pie kuras brauc precinieki rindām, bet neviens nav viņai pa prātam. Bišu Dzeņi ir lielas mājas, ko apsaimnieko tēvs ar abiem dēliem un vedeklām. Mājas darbus vada māte.

Pie viena gribētu lasītājus iepazīstināt ar dažiem terminiem, lai lugas valoda būtu saprotama. “Jaunuve” ir vedekla, “mārša” — brāļa sieva, “dieveris” — tautieša brālis, “jauniķis” — jaunais vīrs, “māsīca” — vīra māsa, “tautas” — svešas ģimenes piederīgie kāzās, bāliņš — savas ģimenes piederīgais, arī “vīrs”.

Jūs varbūt būsīt pārsteigti, redzot mātei pie jostas dunci un atslēgu. Tā sauktās cilindra atslēgas bija pazīstamas jau ap 11. gs.

Pupuķis (bada dzeguze) ir kalējs. Kurši bija pratuši iegūt dzelzi no purva rūdas. Arī tērauds bijis pazīstams. Zirgus jau toreiz apkala; jātniekiem bijuši pieši, kā liecina izrakumi.

Sirmais tēvs ir zintnieks. Cik zināms, tad nav bijušas īpašas garīdznieku kārtas. (...) Dieviem upurēti zemes augļi, gaiļi, citi dzīvnieki. Upurēšana parasti notikusi pie svētozoliem. Pirms sāka kādu svarīgu pasākumu, piem., došanos sirojumā, gaidīja labvēlīgu zīmi no dieviem. Tādas zīmes izšķīra arī cilvēka likteni.

Indriķa chronikā minēts, ka kāda mūka likteni izšķīris zirgs: ja uz zemes noliktam zobenam zirgs pārkāpis pāri ar “dzīvības” (labo) kāju, tad tiesātais atstāts dzīvs, ja ar kreiso – nonāvēts.

Lugā šādam tiesa procesam iet cauri arī vācu mūks ar saviem pavadoņiem 4. ainā, tikai lugā viņa likteni neizšķir zirgs, bet plānprātis Draudziņš (...)

12. ainā redzam Pupuķi baidinātāja lomā. Uzbaidinātājs varēja būt tikai precēts vīrs. Viņš bija galvenais runātājs, jo parāza prasīja, lai līgavainis klusētu. Lai taupītu laiku, lūkošanu un baidināšanu lugā apvienoju vienā skatā.

Puisis savu nodomu apsievoties paziņoja vakaros pūzdams tauri vai ragu.

Pie meitu mātes precinieki ieradās goda tērpos – caunu cepurēs un zobeniem pie sāniem. Sarunas notika ļoti puķainā valodā un līdzībās. Precinieki uzdevās par ceļa vīriem, kam vajadzīgas naktsmājas. Nākšanas iegastos veikli iepina īsto nolūku, t.i. vajadzību pēc sievas; rokas nosalušas un cimdu adītāja sēd meitumātes istabā; meklē siena plāvēju; grib stādīt rožu dārzu; meklē pirkat mājlopu, kam vajag ganītāju utt.

Preciniekam bija līdzi kule, apsieta ar prievīti, kurā ciema kukulim bija kukulis baltmaizes, siers, medus, alus. Jo baidinātājs izrādījās asprātīgāks, jo sarunas labāk veicās. Daži precinieki netika tālāk par durvīm. Ja viņus aicināja iekšā, tad tas bija mājiens, ka sarunas var sākties. Precinieki lika cienastu galdā, kas līdž ar to skaitījās viņu teritorija. Ja saimnieki cienastu nepieņēma, tad baidinājums, kas vēl nebija īsti sācies, bija noraidīts.

Bija vajadzīga pacietība un dāvanas, lai māti pierunātu. Jo ilgāk preciniekam bija jālūdzas, jo lielāks gods meitai un ģimenei. Jālūd bija nevien māte, bet arī pārējie ģimenes locekļi.

Precinieki, protams, vēlējās redzēt meitu, bet māte to vilcinājās rādīt, dažādi aizbaidinoties. Beidzot ievada istabā veselu rindu sieviešu, to starpā arī vecas māmiņas vai ganu meitas. Visas bija satinušās lakatos, un nu preciniekam bija jāsaņem īstā. Kad līgava bija saņemta, sekoja tautieša baidinājums.

Pēc baidinājuma pieņemšanas visi pie galda sadzēra precību alu un norunāja derību dienu. Pirmai dzērienu piedāvāja līgavai, tad mātei, tēvam un brāļiem. Pēc tam māte klāja precību mielasta galdus.

Pirms mājās braukšanas līgava preciniekus apveltīja un apušķoja kumeļus, bet precinieki uzsēja kumeļiem astes uz augšu, kas norādīja uz laimīgu iznākumu. Vēlamo precinieku kumeļiem priekšā bēra auzas, nevēlamo – kapātas skujas. Līgstot

un saderot abas puses noskaidroja turības līmeni (meitas pūra lielumu un tautieša īpašumus), kā arī puīša un meitas tikumu.

Šādai ceremonijai cauri jāiet arī Karodznieku Jānim un Pupuķim. Taču bildinājuma iznākums ir negaidīts. Istabā, nevienam nemanot, ir ienākusi Veļu māte. Bet par to vēlāk.

Vispārīgi runājot, teātrnieka liktenis nav apskaužams. Mēs pavadām 60–70 stundas mēģinājumos, lai parādītos 5 stundas publikas priekšā. Ja smaida laime gabala izvēlē, tad – 7 stundas! Un mēģinājuma stundās nav ieskaitīts laiks, ko paņem teksta mācīšanās.

Tāpat uzkomponēt dziesmas un uzrakstīt orķestrim partitūru ir milzīgs darbs. Pēc tam pāris izrādes un šluss!

Komponista meklēšana sāku jau 2. PBLA Dziesmu dienās Minsterē, un tā turpinājās līdz pat brīdim, kad stājos sakaros ar Austrālijas latviešu KD rīcības komiteju, jo bija skaidrs, ka tik lielu inscinējumu varēs veikt un samaksāt tikai Kultūras dienas. Man laimējās, jo sidnejieši meklēja trumpi ar ko pārtrumpot sensacionāli veiksmīgo “Homo Novus” uzvedumu aizvadītajās KD Adelaidē. Šādam dūzim tad nu vajadzēja būt dziesmu spēlei “No Kurzemes bērniņš biju”, kaut arī tai vēl nebija komponista.

Pēc dažiem nesekmīgiem mēģinājumiem tādu atrast, darbu uzņēmās profesionālā mūziķe Ingrida Šakurova-Rynn ar noteikumu, ja viņai iepriekš sagādā tautas mūzikas materiālus. Sagāde piekrita man, un tā ar Mūzikas krātuves palīdzību, ieskaitot mana nelaiķa tēva nošu krājumus, izskatīju un uzrakstīju viņai turpat 1000 piemērotāko tautas dziesmu tekstus. Tām, kam nebija nošu, sēdēju pie viņas mājās un dungoju dziesmas priekšā. Nu tā būda, kā saka, varēja sākt rūkt. Ingridai bija jāuzkomponē oriģināldziesmas, un visa tā būšana jāinstrumentē.

Režisors-inscinētājs bija Imants Sveilis, ar kuru esam strādājuši kopā ilgus gadus, un ko es uzskatu par labāko inscinētāju Sidnejā. Režisori – Lija Veikina un es.

Nākamais darbs bija sameklēt ansambli. Lomas dalījām un pārdalījām gandrīz kā kārtis. Ja nevar dabūt, ko grib, tad jāņem to, ko var dabūt. Bija jādomā arī par dziedoņu ansambli, jo daļu dziesmu bija paredzēts ieskaņot, lai palīdzētu dziedošajiem aktieriem uz skatuves.

Pāris dziesmām vajadzēja choreografijas. Šo darbu uzņēmās vietējās tautas deju kopas “Rota” vadītāji – Zvirbulu pāris. (...)

Kopš Žana Anuī lugas “Cīrulis” es ilgi tā neesmu iededzies par kādu uzvedumu kā šo. Es ceru, ka mūsu kopējo pūliņu augļi Kultūras dienu publikai patiks. (No Kurzemes bērniņš biju. AL. 1987. g. augusts)

No mana augusta raksta AL redzams, ka pirmais dekorators, kas mums bija padomā, ir bijis Dž. Krīvs. Es neatceros iemeslu, kāpēc viņš atteicās. Varbūt veselības dēļ. Uz Veļu valsti viņš dodas tikai 1989. gadā.

Krīva vietā nāk V. Spoģe-Erdmane – labs, piedzīvojis meitietis. Tad nepatīkams atklājums: mūsu skatuve ir plānotajam inscinējumam par mazu. Butaforijas sniedzas

līdz priekš kara līnijai, vietām pat nedaudz pāri. Paldies Dievam, mums ir proscenijs. Nav liels, bet ir.

Mums ir vajadzīga uz skatuves istaba, bet tūlīt pēc tam nāk talkas skats. Mēs nevaram atļauties garu pārbūvi. Konstruējam istabas sienu uz rīteņiem, ko var uzstumt un atkal nostumt aizkulisēs. Paldies Dievam, tas strādāja un pie tam ātri.

Orķestra *bedre* ir skatuves priekšā nav jau nekāda *bedre*, tikai iežogojums.

Kur likt kuršu sievu kori? Uz skatuves nav vietas. Atrodam *rūmi* zāles sānos, kur tiek uzbūvēts tāds kā aizgalds, kur kuršu sievām sēdēt pa visu cēlienu laiku. Kad jādzied, uzdegas sānu gaismas, – sievas pieceļas, nodzied, gaismas nodziest. Starpbrīdī viņas pazūd aizskatuvē.

Es biju lielas cerības licis uz jauktā kora dziedātājām. Man atsaka. Mēģinājumi korim un tad vēl mēģinājumi teātrim – par daudz! Sastādam ansambli no pašu cilvēkiem ar dažām palīdzēm no malas, bet ansamblim dažās dziesmās ir tendence slīdēt.

Es zinu, ka no apdziedāšanās dziesmām mūsu dāmām ausis svils. Mūsu dziesmu teksti ir 90% tautasdziesmas.

Ansablī ir 38 aktieri, 17 tehniskie darbinieki, konsultanti un dekoratore ar palīgiem. Starp viņiem ir arī mans jaunākais dēls Gints – skaņu meistars.

Sveilis bija iztēlojies kuršu laivu pilnās burās. Labi izskatīšoties. *Ja?* es saku, *laiva, kas stāv Ventas krastā, pilnās burās?* Buru ideja mira dabīgā nāvē.

Gaismotāju mums ir veseli trīs, arī mans draugs Valis Bikše. Viņš ir ļoti pārvērties, nervozs bez gala, un, ja viņam nav kas pa prātam, notiek liela bļautīšanās.

Taču viss pamazām iegāja pareizās sliedēs, līdz nāca negaidīts *krahs*.

I. Sveilis nopietni saslimst, un nu visa galvenā nasta jau gandrīz pašā sākumā uzguļas maniem pleciem.

KD programā rakstīts:

“No Kurzemes bērniņš biju” ir dziesmota pastaiga par mūsu tautas folkloru. Autors skatītāju aizved no 20. gs. uz 13. gs. Senajā Kursā un liek viņam kopā ar lugas varoņiem ir smieties, ir reizē izslaucīt acu kaktiņā iezagušos asaru. Noskaņa mainās ar katru ainu.

Uldis Siliņš ir viens no nedaudzajiem latviešu drāmatikiem, kas spēj sekmīgi sajaukt šķietami tik nesaderīgus elementus kā humoru un traģiku vienā vienībā.

Lai šo darbu uzrakstītu, autoram bija jāpēta folkloras materiāli, un tādēļ visam, kas uz skatuves notiek, ir savs pamatojums, pat nerātņajām dziesmām Pļaujas svētku ainā. Šim rituālam nav nekāda sakara ar izlaidību vai morāli – tas ir velīts auglībai. Šādu rituālu apraksta arī Eduards Virza poēmā “Straumēni”. Patiesībā precedentu netrūkst. Rinda nerātņo tautasdziesmu atrodama skaņu platē “Suitu sievas”, kas izdota 1983. gadā.

Gotlandes Dziemu dienās ansamblis “Atbalss” savā koncertā atskaņoja

M. Opeskina "Nerātno tautasdziesmu ciklu". Pie tam "No Kurzemes bērniņš biju" dziedātās dziesmas ir pavisam mērenas.

Arī mūks, kas kopā ar bruņiniekiem ierodas svētbirzē, runā autentisku valodu, kas ņemta no Indriķa chronikas. Pagānu un kristiešu konfliktā autors paliek neitrāls. Viņš nekā nesludina, neko nepropogandē, tikai rāda.

"Nav šaubu, ka par šo lugu domas dalīsies," saka Siliņš, "jo tāds autors vēl nav piedzimis, kas varētu uzrakstīt visiem pa prātam. Mana mēraukla ir pavisam vienkārša – es sev jautāju, vai uzrakstītais apmierina mani pašu. Šai gadījumā atbilde ir: jā."

Vai nu tā bija, es nezinu. Nedomāju, ka tas ir viens no maniem labākajiem darbiem. Man žēl, ka lietoju pāris tautudziesmu tekstus, ko arī Rainis bija lietojis *Pūt, vējiņi*. Toreiz manas domas bija: ja viņš var lietot tautudziesmu tekstus, kāpēc ne es.

Man bija ļoti mīļš mans *Kūru cikls*. Es gribēju tam likt dzīvot tālāk un iebāzu pāris epizodes lugā. Es vēl arvien neesmu pārliecināts, vai tas bija prātīgi darīts.

Pudiķis brauc sirot uz Zviedriju, lai tiktu vaļā no valdonīgās sievas Vizbules, kas viņu pavada līdz kuģim un nepārtraukti *borē*, kas viņam jāpārved mājās no sirojuma, lai atkal nebūtu tādi *štrunti* kā pagājušo reizi. Lai nelaiž tūlīt mājai uguni klāt, bet vispirms paskatās, kas tur iekšā.

Pudiķis un pārved arī laupījumu, bet ne tādu, ko var sievietei rādīt – zviedrieti Kristīni Gunāra meitu. Pudiķis saprot, ka ir sprukās un pierunā Pupuķi, lai tas dod ziņu sievietei, ka viņš ir beigts. Meliem īsas kājas. Pudiķim drīz jātaisnojas sievietei, ka *pats nezinu, ko pa tumsu pagrābu*. Es domāju, ka aita. Pudiķis ir spiests atdot Kristīni Pupuķim.

Viņu kopdzīves aina sākas ar Ingridas komponēto dziesmu:

*Tētiņ mans, o māmiņ' mana,
Lielais lācis zvaigznes gana.
Mēnes' mati, mēnes' mati
Sapinušies Greizos ratos.
Pārbraucot pār zvaigžņu tiltu
Dieviņš sijā debessmiltis
Lielā, lielā zelta sietā,
Ziemeļzvaigzne savā ietā
Tēvam, brāļiem ceļu rādīs.*

*Dzirdu Vermilandes lejās
Māsas smeļ. Jā, dzied un smeļās,
Steidziet, brāļi, eita, eita
Kurzemē, kur Gunar' meita
Kristīne skumst svešā malā,
Pāri jūrai, pasaul's galā
Ņemta sirotāju māņiem.*

*Pie sāniem vīrs. Jā, vīrs pie sāniem,
Nemīlams ar svešu mēli.*

Neskatoties uz lirisko dziesmu, Kristīne ir bezgala spītīga un vardarbīga. Pupuķis viņai dod jaumu vārdu – Madara. Kristīne uz to neatsaucas un zviedriski saka: *Es – Madara, tad tu – Gustavs!* (tulkojumus zviedru valodā man atsūtīja draugi no Stokholmas)

Kad viņš atsakās ēst Kristīnes vārīto ķilķenu zupu, viņa to Pupuķim uzlej uz galvas! Jā, tāda ir reizēm tā precētā dzīve.

Kas man no mēģinājumiem palicis prātā? Bildināšanas skats ir rakstīts pantā. Tekstam bija izmantotas mūsu tautasdziesmas. Lielu vērību piegriezu, lai tautasdziesmu panti skanētu kā dzīva sarunu valoda, jo no sākuma aktieriem bija tendence *deklamēt*. Un man izdevās! Hilda Dukure, kas bija pēc izglītības profesionāla aktrise, reizēm uz mani paskatījās ar tādu kā pārsteigtu un atzinīgu skatienu.

Man liekas, ka Hilda jau tad zināja, ka viņai ir vēzis, jo viņa sev glābiņu meklēja reliģijā. Viņa bija viena no kuršu sievām. Skatā, kur notiek kristīgā Dieva noliegšana, viņa negribēja piedalīties.

Hilda, es viņai teicu, tas, kas rakstīts lugā, taču nereprezentē Tavus personīgos uzskatus! Neatceros, vai viņa skatā piedalījās vai nē.

Un kur tad trakumi ar mūsu sektantēm! No Amerikas bija ieradies brālis Laimonis. Amerikā viņš nekādu zīmi kā sludinātājs, cik man zināms, nebija atstājis, bet pie mums *džekpots!* Lielais vinnests! Sievas skrēja pie viņa kā trakas klausīties prieces vārdu. Uz baznīcu vairs negāja. Viņš bija Laimonis, Mozus, Jānis Kristītājs un Sv. Pēteris vienā personā. Oziannā, allelujā un trīs āmen!!!

Viena sieva ar lepnumu paziņoja: *Mēs esam Laimona draudzē.* Kāpēc es to stāstu?

Laimona draudze bija griezusies ar lūgšanām pie Visaugstākās varas, lai neļauj Siliņam Dievu zaimot, resp., lai uzvedums nenotiek. (Tā man tas tika atstāstīts, tātad nenāca no *zirga mutes*)

Un ar zināmiem panākumiem. Vispirms saslima Imants Sveilis un no daudzajiem kadriem, ko bija uzņēmusi no dekorācijām V. Erdmane, nevienu neizdevās attīstīt. Lūgšanas nebija specifiski minējušas V. Motmilleras bildes un video – materiāls palika neskārts. Runājot par video, man to ir bailes tagad skatīties.

Sevi un savus darbus skatoties ekrānā, es mirstu tūkstoš nāvēs. Man ir riebiģi spēcīga paškritika, un tā man bieži liedz priecāties pašam par savu darbu.

19. decembrī mēs izejam tautās – *Kurzemes bērniņa* pirmuzvedums ar KD izrādēm 27. un 28. decembrī. Šoreiz es neesmu Rīcības komitejā, nedz arī piedalos Raibajā pēcpusdienā. Presē lasu, ka tur spēlēts viens mans skečs. Raibajā nepiedalās arī Juris Zemītis. Blakus teātrim dziedu Sidnejas latviešu vīru korī.

Šīs ir pēc kārtas 37. Austrālijas latviešu Kultūras dienas. Rīcības komitejas

Skats no Ulda Siliņa lugas *No Kurzemes bērniņš biju* SLT uzvedumā, 1987. gadā. Rež. I. Sveilis.

priekššēdis ir *imports* no Melburnas – Aivars Saulītis, ko novedis Sidnejā darbs.
Viesojas londonieši – soprāns L. Zobena un pianists L. Īsts.

Vispirms M. Kārnupas impresijas par pirmizrādi AL, pārpublicētas arī grāmatā *Latviešu Kultūras dienas Austrālijā, 1971–1990*. (...) vispirms atradāmies kādā no trimdas lielpilsētām (...) kur iepazīnāmies ar Jāni Stabulnieku un viņa saderināto Ievu (...) Ar Sirmā tēva palīdzību autors pagrieza pulksteni atpakaļ pagātnē (...) nokļuvām 13. gs. senajā Kursā, kur Ventavas pagastā (valstī) kūru ļaudis svinēja Pļaujas svētkus. Tautas dziesmu krāšņumu, skanīgo valodu un seno tradīciju nozīmi labi izcēla Ingridas Rinnas komponētā mūzika (...) Krāšņa un dažāda bija Ventavas pagasta ļaužu virkne.

Otrajā cēlienā lugas noskaņa mainījās, pārejot no jautras sadzīves uz dziļu nopietnību un bijību (...) ierodoties pie svētozola mūks ar krustnešiem radīja disonanci pagasta ļaužu vidū (...) nākošā aina (...) vīriem dodoties uz Zviedriju (...) sirotāji laimīgi pārbrauc mājās (...) ar kara laupījumu zviedru kalponi Kristīnu.

Pārsteigumu un humora pilna izvēršas precinieku došanās precībās (...) Aizkustināja veļu skats, kurā miglā un plīvuros tērpti tēli deva pasakainu fonu sērīgu melodiju virknei (...) Izrādes gaisotni lieliski bija interpretējusi dekorātore Vija Sprōģe-Erdmane (...) šai laikā, kad jaunākai un vidējai paaudzei ir tik svarīga mūsu

pagātne un folklorā, jaunā luga ļauj visu lasīti skatīt vizuālā, skatuviskā sniegunā, apstiprinot mūsu gados jaunākai teātra publikai mūsu lielās bagātības.

Tai pašā grāmatā:

Aktieru varēšanai nedaudz pieskāries rakstītājs I.J. SLB biļetenā Ritums. No-
pietns un dziļi pārliecinošs bija Jāņa Stabulnieka tēls (J.Grauds) (...) izlutināta un
temperamentīga bija Amanda Zvirbule kā Ieva un Laila (...) Ērikas Polikēvičas Mare
rādīja, ka Ērikai ir talants (...) ir arī laba, skatuvei piemērota balss (...) Sirmo tēvu
tēloja pats autors (...) Šis tēls atkārtoti rādīja U. Siliņa spējas sniegt dažādus, pat
gluži pretējus tēlus (...) Samērā mazajām Apaļas un Marietas lomām L. Veikina un
A. Apele bija pielikušas šiem tēliem piemērotas nianses, tādejādi izceļot šīs lomas.
Draudziņa tēlu lieliski sniedza J. Čečins. Bez nupat pieminētiem lugu bija vēl gluži
iespaidīga rinda citu, labi iederīgu tēlu (...)

Dziesmu spēles mūzikālo pusi vairāk iztīrījis H. Rutups: (...) No Kurzemes
bērniņš biju tikai daļēji atbilst šī laikmeta dziesmu spēles definīcijai, jo mūzikai
piešķirta tikai sekundāra loma pret drāmatisko (...) atņemot Siliņa lugai mūziku, tā
nekā nezaudētu no dramatiskās uzbūves un dialoga (...) vispiederīgākais apzīmē-
jums būtu, manuprāt, "luga ar mūziku un dziesmām".

Jēkabs Alsviķis (ps.) 3x3 avīzē Tauriķis raksta:

"Ja KD rīko jaunrades veicināšanai, tad lielākā uzteikšana pienākas Uldim
Siliņam par vēsturiskās dziesmu spēles "No Kurzemes bērniņš biju" uzrakstīšanu,
pārkopēšanu, lomu sadalīšanu un aktieru, dziedātāju, komponistu, grimmētāju
sameklēšanu un pierunāšanu, kā arī par režiju un citiem darbiem. Uldis patlaban ir
trimdas latviešu ražīgākais dramatiķis." (...)

Mūsu izrādi KD atreferējumā AL, cita starpā, vērtē arī redaktors/izdevējs
E. Dēliņš:

Trešā diena.

Svētdiena, 27. decembris.

Pēcpusdienā latviešu, Saules un DV namos risinājās latviešu biedrību, katoļu
biedrības, inženieru kopas un vanadžu sanāksmes, kamēr latviešu nama lielajā zālē
viena otrai sekoja divas U. Siliņa jaunās lugas "No Kurzemes bērniņš biju" izrādes,
kurām sekoja vēl trešā izrāde nākamās dienas vakarā.

Ja Siliņa lugas veidojums un saturs kļuva par brīžiem itin dedzīgu pārrunu ob-
jektu skatītāju starpā tālākajā KD laikā, tad daudz domstarpību nebija par izrādi.

"No Kurzemes bērniņš biju" izrāde SLT iestudējumā, galvenā režisora Imanta
Sveiļa vadībā, iezīmēja vienu no Austrālijas 37. KD galotnēm. Tādam apgalvojumam
varēja dzirdēt vairākus attaisnojumus.

Pirmkārt, lugas pasaules pirmiestudējums bija pierādījums latviešu teātra māks-
las jaunradei trimdā, kura vēl pēc 40 svešumā pavadītiem gadiem ir spirta un
spēcīga.

Otrkārt, SLT paveiktais darbs, kopā ar 60 personu lielo ansambli, likās izcila atzinības cienīgs. Cik mums ir latviešu teātru vienību, kas vienai izrādei spēj savākt tādu un tik spējīgu dalībnieku pulku? Ārpus Sidnejas brīvajā pasaulē tādu vienību ir ļoti, ļoti maz – ja vispār vēl kāda.

Tikpat lielas atzinības cienīgs šķita izrādes kvalitatīvais līmenis, ieskaitot komponistes un diriģentes Ingridas Šakurovas-Rinnas orķestra un kora, kā arī dekorātores Vijas Spoģes-Erdmanes veikumus, kuri priecināja gan ausis ar tautas dziesmu melodiju jūtīgo savijumu, gan arī acs ar skatuvē uzburto Kursas mežu pasakaino ainavu.

Visas izrādes kopā noskatījās ap 1500 skatītāju, un var tikai nožēlot, ka Sidnejas latviešu teātrim nav iespējams šo sava darba apbrīnas cienīgo rezultātu parādīt arī ārpus Sidnejas, Par vienu tomēr nepalika šaubu: latviešu teātris Sidnejā nav mūzeja eksponāts, bet dzīva, organiski augoša un joprojām augt spējīga latviešu kultūras daļa.

Par uzveduma emocionālo iespaidu uz skatītāju AL raksta L. Reinfelde:

U. Siliņa dziesmu spēle “No Kurzemes bērniņš biju” manuprāt neieklāvēs ne dziesmu spēles, ne “mūzikla” ietvaros. Es sauktu to par dziesmotu lugu, jo drāmatisks elements viscaur ņēma virsroku pār mūzikālo. Mūzika ieņēma pavadītājas lomu, nekur nepārtraucot, nepārspējot darbību uz skatuves un nesacenšoties ar to. Pareizās proporcijās tā pasvītvoja, atbalstīja un izgaismoja teksta nozīmi un lugas sižetu. Mūzika piešķīra lugai dimenziju, kas uzrunāja ne tikai maņas – redzi un dzirdi, bet rezonēja jūtās līdz visdziļākai šķiedrai. To izjutām jau ar pirmajām skaņām, ko uzņēma vientuļa vijoles stīga, trīsot ar lēcošo Kurzemes sauli. Gaismai pieaugot, vārā skaņa pieauga uvertūrā, kas mūzikas valodā vēstīja uz skatuves gaidāmo – tautas priekus un bēdas 13. gs. Kurzēmē.

Mūziku bija komponējusi un tautas dziesmas aranžējusi Ingrida Rinna astoņu instrumentu, vīru, sievu un apvienotam ansamblim. Komponētā mūzikā, kas veidoja apmēram 15%, nebija jaužami sveši elementi. Komponiste, pati latvisku jūtu caurstrāvota, bija radījusi mūziku, kas lieliski saplūda ar tautas dziesmu melodijām. Nebija pasakāms, kur sākās viena un beidzās otra.

Dzirdējām šodien dziedātās tautas dziesmas, un tās no senatnes pūra, ko raks-turo mazais nošu apjoms (4–5 notis). Dziedāšana veica aktieru ansambļis. Vairums dziesmu izskanēja divbalsīgi.

Atšķirīgi šim uzvedumam no iepriekš redzētām dziesmu spēlēm un “mūzikliem” bija tas, ka nebija solo dziedājumu. Dziesmas pavadīja kuršu vīrus un sievas ikdienas gaitās un godos, darbā un izpriecā, kara gājienos un veļu kalnā.

Instrumentālais pavadījums bija laikmetam piederīgs – stīgas, stabules un kara bungas. Astoņgalvīgo orķestri sastādīja stīgu kvartets (kurā manījām Andru un Lauru Ulrichas), divas stabules, bungas un elektroklaviatūru īpašiem skaņu efektiem, kā arī klavieres, ko spēlēja komponiste pati.

Klavieres ieņēma apvienotājas lomu, saturot kopā ansamblus, it sevišķi tad, kad

tie atradās uz skatuves un zāles pretējās malās. Visbiežāk manījām diriģenti spēlējām ar kreiso roku, bet diriģējot ar labo. Mūzika viscauri bija emocionāli pareizā tonkārtā – ne par smagu, ne par vieglu, ar latviskā skaistuma vienkāršības nokrāsu.

Cauri dekorātores Vijas Spoģes-Erdmanes radītajam laika plīvuram iegājām 13. gs Kurzēmē. Luga iedzīvināja senlatviešu paražas un tikumus dardienās un svētkos. Vērojām puīšu un meitu apdziedāšanos, “brāļošanas” meitas dēļ, bildināšanas rotaļu, meitu rādīšanos un veļu godināšanu – jēdzieni, kas 20. gs. latvietim visai izbālējuši.

Luga spēcīgi paņēma skatītāju savā varā. Vairs nevērojām notikumus ar šodienas acīm, bet senlatviešu pasaules skatījumā ar tā laika atklāsmi. Vēsturiskie posmi bija sabiezināti spilgtās ainās – epizodos, kas varbūt deva neizlīdzinātu vēsturisku vērtējumu, taču izraisot simpatijas pret mūsu senču pārdzīvojumiem, kas viņa izpratnei palika sveši.

“Mēs dzirdam, bet nesaprotam,” bija zintnieka vārdi, kas raksturoja seno kuršu uztveri un satricinājumu pasaules notikumu priekšā. Atklāsmei allaž ir laikmeta ielogs. Tikai retais spēj redzēt pāri sava laika robežām. Kaut patiesība ir viena, kas kā sarkans pavediens vijas cauri laikiem un laikmetiem, taisnība katram laikmetam ir sava. Tādēļ nav ko tiesāt, pārmet vai ļaunā ņemt. Laika rats un Dieva dzirnas griežas tālāk.

Uzveduma trūkums bija pārsmagā skatuve 45 spēlētāju ansamblim (bija 37). Režisors un dekorātors tomēr ar ar to bija teicami tikuši galā. Mazumam piemita pat sava simbolika. Pirmajā ainā modernais cilvēks savā šaurajā, modernajā dzīvoklītī (kur pat pele var asti nodauzīt) nemaz nenojauž, ka aiz viņa ikdienas sīkajām rūpēm un domām dzīvo, elpo un rosās plašā, bagātā pagātne. “Lai redzētu uz priekšu,” saka autors, “ir jāskatās atpakaļ.”

Luga ir piebārstīta kodolīgu atziņu:

* Kungi nāk un iet, tauta paliek.

* Klausies asins balsī, lai tiktu pagātnē.

* Tautas tērpi, dziesmas meklējami bilžu grāmatās, bet saknes – senču darbā, sviedros un asinīs.

Humors ir pārlaicīgs. Vecais ir meistarīgi savīts ar moderno: “Bērni birs kā rieksti no maisa” un “Ko Laila grib, Laila dabū” (to man tiešām nevajadzēja sacīt: špikots!).

Sižets, mūzika, pārliciecināši tēlojumi, krāšņie laikmeta tērpi un romantiski realistiskās dekorācijas (zeltītas birzes un Kursas priedes, kas sniedzās mākoņos) veidoja spēcīgu impaktu. Tikai pēdējam priekškam krītot, atskārtu, ka neesmu vairs 13. gs. Kursā, bet 20. gadusimtā, kas bez pagātnes ir šaura kā peļu ala.

“No Kurzemes bērniņš biju” ir vērtīgs pienesums latviešu mūzikālo lugu pūram. Negribas pieļaut domu, ka lugas mūžs būs tikai 4 KD izrādes Sidnejā. Kurzemes bērniņš, tāpat kā Saules Josta būtu vedams pasaulē. (Reinfelde L. No Kurzemes bērniņš biju. AL, 1988. g. janvāris)

Mans vārds parādās arī avīzē *Dzimtenes Balss*, nr. 50:

DZIESMU SPĒLE SENĀ KURSĀ

Austrālijā dzīvojošais Uldis Siliņš pašreiz ir ārzemju latviešu vidējās paaudzes raženākais drāmaturģs. Sāka viņš ar bērnu ludziņām, pēc tam pievērsās tēmām, kurās atbalsojās mūsu tautas likteņgaitas dažādos vēstures posmos.

Pēdējos gados turienes amatieransambļu uzvedumos ievēribu guvušas lugas "Kad pārnāksi, bāleliņ" un "Ir akmeņi raud". Nesen 19. decembrī Sidnejas latviešu teātra pirmizrāde bija U. Siliņa dziesmu spēle "No Kurzemes bērniņš biju". To inscinējis kādreizējais Daugavpils teātra aktieris Imants Sveilis, kas kā režisors bija pie Sidnejas latviešu teātra šūpuļa pirms 36 gadiem.

Tālāk seko satura atstāstījums.

Patiesībā pirmoreiz mans vārds Latvijas avīzē parādījās jau iepriekš. Man ir avīzes izgriezums, bet nav datuma (man raksturīgi).

Rīgas rakstnieki un teātra ļaudis pirmo reizi iepazinās ar Austrālijā dzīvojošo drāmaturģu Ulda Siliņa daiļradi. Viņa lugu "Ir akmeņi raud" lasījumā sniedza Dailles teātra aktieri. Savus komentārus izteica profesors Viktors Hausmanis, režisors Egils Kipste (Austrālija), kurš šajā laikā iepzinās ar Rīgas teātra dzīvi.

Bildē redzami lugas lasījumā Zigrida Stungure, Juris Strenga un Gunta Grīva.

Pēc izrādes apkūlības. Ir atbraucis arī režisors M. Ubāns. Man par lielu nepatiku SLT administrātors J. Ronis viņam uzdod provocējošu jautājumu, kā viņš salīdzina *Homo Novus* ar *Kurzemes bērniņu*. Māris, pieklājīgs cilvēks būdams, atbild ļoti diplomātiski.

Un tā *Kurzemes bērniņš* pēc 4 izrādēm apgūlās uz mūžu arhīvos. Cik zinu, tad partitūra nonāca Adelaides Mūzikas krātuvē un pēc tam, kopā ar krātuvi, aizceļoja uz Latviju. Saldu dusu!

AR SMILŠU TORNI PERTĀ

Maija mēnesī K. Gulberga režijā M. Zīverta *Smilšu tornis* ar ko SLT piedalās 27. LTF Pertā. Dekorators Dž. Krīvs.

Par izrādi Pertā N. Gūtmanis raksta:

Sajūta kā kādreiz Latvijas Nacionālā teātra izrādēs: profesionāls augstums un lielums. Ir dekorācijas, ir aktieru balsu spēks ātri aizrāva skatītāju notikumu plūsmā. Cilvēki sekoja notikumiem un brīnījās neticēdami: vai tiešām īsti, dzīvi cilvēki varētu iekrist tik stulbā apmātībā. (Gūtmanis N. 27. festivāls. AL, 1987. g. jūnijs)

Vēl piedalās PLDK ar E. Baha *Tikumīgais uzdzīvotājs*, režisore A. Lanska, ALT ar M. Zīverta *Kāds, kura nav*, režisors G. Klauss. Apbalvojumi netiek piešķirti.

Trim izrādēm seko *Raibais vakars*, kurā ar uzvedumiem piedalās visi ansambļi.

A. Zariņš par mūsu teātra apkūlībām:

Latvijas skolās iedestītā dziņa – rakties dziļāk drāmatiskā darbā, pāris mērķtiecīgu Sidnejas teātra entuziastu uzņēmības rezultātā, izveidojās par regulārām teātra apkūlībām. Sākuma gados literatūras skolotājus pārstāvēja Kārlis Freimanis, Eduards Šmugājs, Ņina Luce, Lija Gailīte.

Mēs, pārējie klausījāmies un izglītojāmies. Ar gadiem runātāju saradās vairāk. Dzirdējām, kas katram patīcis un kas nav patīcis. Mazāk dzirdējām uzteikumus, vairāk pēlėjus. Pamācības, kā lugu vajadzējis režisēt, kā aktieriem spēlēt, bira kā no pārpilnības raga. Apkūlības kļuva par “sadošanas” vakariem. Rezultātā no tām novērsās kā režisori, tā aktieri. Palika tikai kūlēji un tukšums.

Vajadzēja apiet sešiem gadiem, lai senā dziņa izdiskutēt redzēto lugu un izrādi izspirgtu (?) no pelniem.

Teātra festivālam Pertā SLT bija izraudzījies jau pirms 30 gadiem redzēto M. Zīverta lugu “Smilšu tornis”, un aktieri bija izteikuši vēlēšanos dzirdēt skatītāju izrādes vērtējumu.

Teātra administrators Jānis Ronis bohemiskā zemskatuves pagrabiņa vietā apkūlībām bija izraudzījies sterilo Mārtiņa Siliņa zāli. Garo galdu klāja uzkodas, skatuves pārzinis Viktors Aleidzāns no liela katla smēla karstviņu.

Ģimenes gaisotne veidojās lēni. Ik agrākās apkūlībās esmu mudinājis režisoru, ja tas bijis klāt, atklāt, kā viņš vēlējies virzīt lugas darbību, kuras tēla rakstura īpašības izcelt par galvenajām. Tikai tad mēs varētu vērtēt par cik režisoram izdevies savas ieceres realizēt. Diemžēl režisori nav to vēlējušies atklāt, un līdz ar to apkūlības izvērtās par bezmērķīgu runāšanu un izkūpēja. (...)

Ar šoreiz pirms apkūlību sākuma režisors K. Gulbergs neatklāja izrādes veidošanas gala mērķi un smaguma punktus, bet apmierinājās ar pačalošanu, ka tāpat kā rakstnieks un gleznotājs arī aktieris var lomu veidot un labot.

Kūlēji atturīgi un tikai J. Roņa mudināti, atklāja savus ieskatus. No tiem citēju dažus.

“Luga nav labi izstrādāta. Nepārlicina inkvizitora apgrieziens. Raksturi tikai ieskicēti.”

“Moku skats nepārlicina. Gribētos dzirdēt pletnes sitienus. Ne skaņās, ne vizuāli nekas nenotiek. Reālisma tur nebija.”

“Ar realitātēm pieblīvēta luga. Pirmā daļa fanātiskais reālisms, otrā daļā sociālistiskais reālisms.”

“Apgriezienu panāca Laine, kas bija garīgi stipra. Viņa paņēma grožus savās rokās. Rokas skūpstīšana ir kā grēku piedošana grieķu baznīcā.”

Uldis Siliņš deklarēja, ka ir viens no tiem, kas apkūlības neatzīst.

“Ja saka labu, tad nekas, bet, ja pēc izrādes, kad esmu nospēlējis un noguris, man jāklausa uz 30 runātājiem, kuru vairums (lugu) noliek, tad otrā dienā grūti

spēlēt. Ja man kas sakāms, pasaku to personiski, bet ne visu priekšā.”

Domājams, respektējot U. Siliņu, kas piedalījās izrādē pirms 30 gadiem, runātāji nekritizēja atsevišķu aktieru spēli. Gan bija iebildumi pret čekista samta vāmzi un Laines dievišķi cēlo, gaišo tērpu. Teica arī nelielu uzslavas: “Ļoti spraiga, interesanta izrāde. Aktieri spēlēja ārkārtīgi labi. Viens no labākajiem pēdējiem SLT iestudējumiem.”

Ausmai Mednei imponēja “reālās, ar akmens bluku smagumu” veidotās Dž. Krīva dekorācijas. Dekorātors atzinās, ka tās gleznojās ar auduma krāsām un uz Pertu aizvedīšot vienā koferītī.

J. Roņa piebilde, ka apkūlības veicina teātra darbu, liek cerēt, ka sidnejiešu senā tradīcija gūs jaunu spožumu. (Zariņš A. Apkūlības Sidnejā. AL, 1987. g. jūnijs)

MANĀ VĒSTULĶASTĒ

17. janvārī A. Jansons man raksta:

Sveiks, Uldi!

Bija prieks ar Tevi sadarboties Homo Novusā. Galvas sāpes jau mums vienam ar otru bija, bet bez tādām jau laikam neviens teātra inscinējums nav sagatavots. Manuprāt tavs Kurcuma tēlojums bija ļoti iespaidīgs, pārdomāts un konsekventi gludi izturēts.

Pilnīgi saprotu Tavu sašutumu, ka tik piedzīvojušam aktierim kā Tev, kas pieradis spēlēt publikai, uz reizi tagad jāskatās uz galvu un roku, kas kaut kur skatuves priekšā tumsā nepārtraukti kustās un rājās. Tā pilnīgi sveša opera. Jaunajiem, kuri parasti skatās uz grīdu tā vai tā un kuri nav raduši izjust acu kontaktu ar publiku, tas daudz vieglāk izdarāms. Galu galā pierašanas vaina vien ir: Trešā izrādē mums acu kontakts bija teicams, jo apmēram zinājām, ko vienam no otra sagaidīt. Vēl pāris izrādes un rutīna būtu pilnīgi rokā.

Katrā ziņā esmu priecīgs, ka biji ar mieru piedalīties izrādēs ar tik nevienāda līmeņa aktieriem. Tava lielā pieredze izrādēm daudz ko deva un jaunie varēja daudz ko mācīties. Īpaši noderīgas bija stundas, ko pavadīji ar citiem, mācot dikciju un izstrādājot raksturus.

Ceru, ka radīsies iespēja atkal kaut ko kopīgu darīt šajā plāksnē. Man liels prieks arī par Mārtiņu, kurš ar labiem panākumiem seko Tavās pēdās.

Gaidīšu izdevību noskatīties Tavas izrādes Minsterē.

Labprāt apskatītu “Ķermiestiņā”, jo pastāvīgi meklēju jaunus tekstus. Ar sveicienu,

Andrejs.

P.S. Būtu priecīgs, ja Tu varētu atsūtīt.

Māris gribēja taisīt “Ķermiestiņu” pēdējos Toronto Dziesmu svētkos ar manu mūziku, bet rīcības komiteja “nozāģēja” pirms es dabūju izlasīt tekstu. Tā es vēl tagad nezinu, vai tas bija teksta dēļ, vai manas mūzikas dēļ.

Martā man raksta J. Freijs no Toronto:

Paldies par vēstuli un ziņām par Adelaides svinībām. Tavējais bija labākais apraksts un novērtējums par Māri Ubānu, kādu bijām dzirdējuši. Ka Sers Vombats ir ūnikums, to jau pieredzējām Dziesmu svētkos Toronto. Zemītis jau toreiz aizbrauca mājās, galvu grozīdams, domājot par Jūsu Homo Novusa gaidāmo uzvedumu. Nu labi, ka tā – taču vienmēr žēl apzinoties, ka viss varēja būt vēl labāk.

Bet tas ir Ubāns – aktieri var paši “vārīties savā zupā”. Par Māri kā cilvēku jau mums atreferēja Lanskis Anna, pie kuras Māris vienu vasaru bija Pertā apmeties. Esot pēc dabas baigais “knīpstanga”.

Bet nu diezgan plāpāt, vismaz zinām, kā ar viņu rēķināties. Viņš jau arī pošas uzvedumam, kopā ar Jansonu, Indianopoles Dziesmu svētkos 1988. gadā.

Mēs arī tur dosim svētku izrādi – Griezes “Pa aizaugušām tekām” (viņa pirmā drāma!) (...) Esam jau Minsterei biļetes pasūtījuši. (...) Tad jau ceram Jūs visus satikt un sēdēt zālē, aplaudēt un svilpt.

8. martā man raksta H. Lorenca no ASV:

Vēlreiz paldies Jums par šo lugu (Precinieks), jo vairāk mēs to mēģinām, jo vairāk paši priecājamies viens par otra tēlojumu. Žēl tikai, ka nezinām dziesmai “Pāri Ogrei, pāri Mengelei” melodiju. Tāpēc arī nezinām, kā Jūs to esat iecerējuši. Pēc melodijas “From Russia with love” nevar tos vārdus izdziedāt.

Kāda mūziķe mums uzrakstīja melodiju. Domāts, ka tenors to iedziedās teipē flautas pavadījumā un attiecīgās vietās to atskaņos. Būtu priecīgs pārsteigums, ja kādā no minētām izrādēm arī Jūs būtu redzams. Esat mīļi gaidīts.

Novembrī kartiņa no V. Zaļkalna:

Atvaino par ilgo klusēšanu – slinkots nav, Esmu daudz norāvis ar Latvijas lietām un drāmatisko notikumu popularizēšanu Rietumpasaulē. Izdevies izveidot ko līdzīgu ziņu aģentūrai.

Privāti gājis bēdīgāk. Esam šķīrušies, un es tagad, kā smeļies, esmu vecpuišs. Paldies Dievam, kontakti ar Lilitu un bērniem ir labi – tas situāciju padara vieglāku. Labi, ka esmu ieradies darbos un tā nav laika “punktierēt”.

Lilitu un bērnus ļoti mīlu.

1987. g. 16. novembrī mēs ar L. Veikinu saņemam oficiālu ielūgumu piedalīties 1988. g. Kultūras dienās un 26. Daugavas Vanagu dienās *Straumēnos*. Vēstulei pievienots programmas uzmetums.

Es rakstu aicinātājiem 24. novembrī:

Ļoti cienījamā Āboliņa kundze!

Paldies par Jūsu vēstuli un aicinājumu. Mēs ar Liju esam ar mieru braukt. Mūsu

noteikumi: tūristu klases abu ceļu lidmašīnas biļete Sidneja–Londona, turp–atpakaļ transports no Londonas uz Straumēniem. Lidmašīnas biļeti jāpērk Jums.

Domāju, ka naudas lietas jau esat aplēsuši, un palielie ceļa izdevumi Jums kā pārsteigums nenāks. Vai mēs esam to vērts, ir atkal cits jautājums, un uz to varat atbildēt tikai Jūs.

Par to Jūs varat mūs lietot tik bieži un kur vien Jūs gribat. Mēs varam dot nopietnu programmu, mēs varam Jums likt smieties. Kādas ir Jūsu vēlmes? Mēs varam lasīt piemērotus dzejoļus, kā karavīru balādes, mēs varam dziedāt (ne koncertā!), spēlēt teātri solo, abi kopā. Mēs esam speciālisti komēdijā.

Īsti nesaprotu mūsu vietu jauniešu priekšnesumu vakarā. Vai šis sarīkojums ir domāts jauniešiem, bērniem? Kādu stila sarīkojumu Jūs no mums gribat? Nopietnu? Jautru? Man ir manis rakstīts jautri skumīgs vārsmojums, gadus atpakaļ Toronto DV sarīkojumam, ko Eiropā neviens nav dzirdējis. Tā ir pastaiga par mūsu tautas kara gaitām. Izpildītāji ir divi cilvēki. Ilgst apm. 15–20 minūtes.

Privāti mēs Jums nekādas galvas sāpes nesagādāsim, un nekādas “mākslinieku” manieres mums nav. Ja Jums tas interesē, tad abi esam DV biedri.

Tā, pagaidām pietiks, kamēr būsīm noskaidrojuši bāziskās lietas.

Es esmu atkal nonācis recenzenta lomā pēc kuras es nebūt neilgojos. Man ir atsūtījis ieskatam savu lugu rakstnieks E. Freimanis no Kanādas un grib zināt manu spriedumu. Es neatceros, ko es viņam par lugu rakstīju, bet te ir viņa atbilde, datēta 10. decembrī:

Labais cilvēks, Uldi Silin!

Liels, silts paldies par garo, labestīgo vēstuli un “Draudzības pils” nopirkšanu (viņa grāmata). Jūsu kritika par manu ludziņu nemaz neaizskāra, jo Jums ļoti cilvēcīgs veids, kā to pasacīt.

Bez tam es zinu puslīdz skaidri par Jūsu minētajām vainām. Liekas arī, ka manā vecumā un, ievērojot manus apstākļus, būs jāsamierinās, ka no savām lugām nekā lietojama nevarēs izveidot. (...) Patiesībā jutos vainīgs, ka esmu Jūs aprūtinājis ar šo pantojumu. (...)

22. decembrī vēstule no A. Jansona:

Paldies par Ķemermiestiņu – varen spēcīga luga, to nevarēju nolikt, kamēr pabeidzu lasīt 2.30 no rīta. Nākošā dienā vilkos apkārt kā mironis, jo principā neesmu nakts cilvēks, bet ik pa reizei pavisam reti gadās kāds literatūras šedevrs, kas izraisa no manis “jāņošanu”.

Attiecībā uz pārvēršanu par mūzikli vai dziesmu spēli, saskatu tur daudz problēmu, kuras, vismaz par sevi runājot, neredzu kā varētu mūzikāli atrisināt.

Vispirms tēma kā tāda liekas pārāk nopietna un reizē nospiedoša mūzikālā teātra vajadzībām. Varbūt kāds spējīgāks komponists to varētu celt – varbūt drīzāk uz operas pusi, bet jūtu, ka manas zināšanas un spējas par vāju šādam pasākumam.

Otra lieta, ka būtu jāsaistas ar dziesmas meldiju “Ķemerniestiņā”. Bez šīs dziesmas luga zaudētu visu jēgu, un, ar šo meldiju strādājot, es zaudētu savu jēgu.

Vēlns parāvis, tev ir dažkārt tik pateicīgi gājieni mūzikālā teātra uzbūvei, rakstura attīstīšanai, dialogi u.c., bet mēs nekad nevaram vienoties par sižetu un kādu ne īpaši latvisku tēmu. Katrā ziņā ļoti gribētos ar Tevi šādā projektā sadarboties, ja varētu vienoties par šīm lietām un uzskatiem.

“Gundega” pamazām iet uz priekšu. No pēdējām ziņām no Lailas Ļauļas izskatās, ka viņa šo lietu taisīs Melburnas Kultūras dienās.

NEDAUDZ VĀRDOS

* Vasaras viduskolā manā režijā uzved *Šurturitnekuršistasitnekas*.

Sidnejā Sestdienas skolas audzēkņi uzved *Didzi un Sargengeli*. ALT uzved *Didzi un Sargengeli* Melburnā.

* 18. novembra svinībās I. Sveilis saņem PBLA Kultūras fonda balvu.

Beidzot trakais 1987. gads ir galā. Trakais? 1988. gads rādās būt tikpat traks, ja ne trakāks.

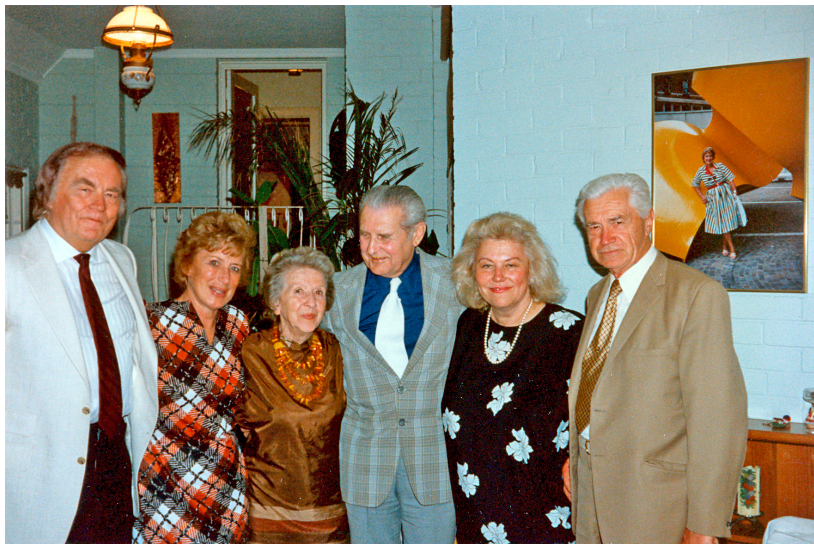
ES CAUR SAVU OBJEKTĪVU ŅEMU DABU – BEIGTU, DZĪVU...

3x3 nometnes atklāšana 1987. gada 2. janvārī. Nometne notiek Tatačilas (*Tatachilla*) luterāņu nometnē, *Maclaren Vale*, 40 km uz dienvidiem no Adelaides. Nometnes vadītājs – Miķelis Dancis. Nometni atklāj Eduards Voitkuns. Pa kreisi no viņa Austrālijas 3x3 padomes priekšsēdis Juris Ruņģis. Attēls no Bērziņu ģimenes arhīva.

Tatačilas 3x3 nometnes dalībnieku kopuzņēmums pēc nometnes atklāšanas 1987. g. 2. janvārī. Attēls no Bērziņu ģimenes arhīva.

ASV basbaritona Jāņa Kļaviņa viesošanās Adelaidē 1987. gada janvārī. No kr. – Jānis Kļaviņš, Dagmāra Krūmiņa, Zelma Svenne, Ēriks Biezaitis, Minjona Kļaviņa, Kaspars Svenne. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.

No kr. – Erna Lēmane un Margarita Biezaite Rakstnieku dienās Adelaidē 1987. g. 16. oktobrī. Margaritai rokās ir viņas sastādītā tautasdziesmu vārdnīca *Atslēdziņa*, kuras iespiešanu Melburnā kārtoja Erna Lēmane. Attēls no Bērziņu ģimenes arhīva.

RD dalībnieki pie Adelaides latviešu nama *Tālava* 1987. gada 20. oktobrī.

1. rindā no kr. – Aleksandrs Zariņš, Voldemārs Mežaks, Kārlis Ābele juniors; 2. r. – neatpazīta, Irīna Ozoliņa, Māra Kalniete, Elga Leja, Māra Kalmane, Īrija Matisone, Velta Saulīte, Hermīne Valters; 3. r. – Jānis Ātrēns, Velta Rumba, Arnis Skujiņš, Erna Lēmane, Aina Vāvere, Anna Ancāne, Margarita Biezaite, K. Dronis, A. Kļaviņš. Attēls no Bērziņu ģimenes arhīva.

Zviedrijas viešņa, dziedone I. Pētersone ar sagaidītājiem 1987. gadā, Sidnejā.

1. r. no kr. – O. Dombrovskis, E. Ārone(?), I. Pētersone ar dzīves biedri, T. Koškina;
2. r. – A. Zariņš, neatpazīta, M. Muižniece, H. Rutups. Attēls no Ulda Siliņa personīgā arhīva.